M.C.D. 2022

est cum quo alius, non quia essentia intellectus fiat
res intellecta, vel illius species: sed quia perfectissime
informatur per speciem rei intellectae, quando eam actu
intelligit: unde si intellectus simul multa primo
intelligeret, idem esset, ac si res una simul
esset plures.

8a. Quintum arg.m Autore Aug. 2o. li. super gene
sim ad literam, maior est autoritas sacrae scrip
turae: quam sit humani ingenii capacitas, atque sensus
spiritualis nullius est autoritatis, cum ex eo nihil
probari possit efficaciter, ut dictum est; ergo talis
sensus non est sensus Divinae scripturae. a. pro
bat autore Dionysio in epistola ad titum, symbo
lica theologia, hoc est, mystica, et spiritalis
non est argumentativa, ergo tum quia sensus spiritalis
super aliqua fundantur similitudine: et una res
multis assimilari potest, unde si aliquid colligeremus
ex primis particularibus procederemus, captione
contis committentes; ubi gratia per leonem in sacro elo
quio Christus significatur ratione fortitudinis iuxta illud
vicit leo de tribu juda. et et Cacodaemon
ratione rapacitatis dicente d. petro in sua canonica 1a c. 5.
tamquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret.
Unde si ita argumenteris; vicit leo de tribu juda,
ergo.

M.C.D. 2022

P.° ij 14
Ms 962
M.C.D. 2022

emite p[...]ttatis Cum est exemplaris
methaph[...]ce explanatio Circa primu
est sciendu · q sicut nonnulli qui confitentes

opes et f[...]ia quid inde
et me ex[...]nulle quid [...]
me tollat ad alia qui[...]

M.C.D. 2022

Antoni ferrer

Es Hyacinth ma

Homo Jomine judicat in opere
Deus autem in Corde.

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M./ Institutiones Rhetoricę ex varijs autoribꝰ decerptę. ca. 1.

// De finitione. ~ f.

Rhetorica est ars bene dicendi. Ars vͦ ē multarum pręceptionū̄ vsu, & exercitatione cōquisitatę, firma, & absoluta perceptio. ~ // de eiꝰ fine. ~

finis Rhetoricę ē bene dicere. quod cōfirmat; Quia finis ē extremū̄ illud, ad quod oīa referunt̄: cùm igit̄ oīs oratoris actio, & quę actionē pręcedit cogitatio eò tendat, vt bene, hoc ē, vt ornatè, copiosè, & cū̄ dignitate dicat; eò vel inuiti cōpellimur, vt bene dicere ꝓpriū̄ Rhetoricę finem esse fateamur. ~ // De officio. ~

Officiū̄ Rhetoris triplex ē; Docere, Monere, delectare: nā cū̄ officium sit, quod prestare debet artifex vt artis finem ꝓximè cōsequat̄: vt Rhetor suū̄ finem attingat, hęc tria facere debet; ꝓbare, quod necessitatis

M.C.D. 2022

c.1. & 2.

ē; delectare, quod suauitatis; flectere, quod victoriæ. ~ // ~ // ——— &

De Materia Rhetoricæ. c.2.

Cum omnis ars, oīsq; scientia in certo aliquo genere rerū versari necesse sit, consequens ē, vt in quo versetur Rhetorica; & quæ sit illius materia videamus. Materia dr̄ id oē, in cuius tractatione, & confirmatione spectatur artificis industria: Quare Rhetoricæ mām id omne esse fatendum ē, quod tractare; vel de quo potest orator polite, copioseq; dicere. De quocunq; aūt orator eloquitur; id vel dubiū ē: vel vt dubiū, incertumq; ꝓponitur. Nemo .n. rem apertam, vt aperta ē, docendā sumit: sʒ vt contendi de ea, atq; ambigi pot. Quicquid aūt, vt dubium ꝓponitur; Quæstio dicitur: erit igitur quæstio materia Rhetoricæ. ~ // ——— &

De

M.C.D. 2022

De Quæstione. ~ C. 3.

Quæstionum duo sunt genera: nam aut de toto genere movetur quæstio: aut de aliqua eius parte; ut de toto genere homicidii, vel de aliquo homicidio. Unde nascitur quæstionis duplex species; infinita una, quæ à græcis thesis, à Cicerone propositum appellatur: ~ finita altera, quæ à græcis hypothesis, à Cicerone causa dicitur.

Thesis est, in qua aliquid generatim quæritur; ut sint ne expetendæ divitiæ: hypothesis, in qua quid certum, et definitum, ut sint ne Platoni expetendæ divitiæ. ~

Thesis sive propositi duo sunt genera; cognitionis alterum, cuius scientia est finis ut an Solis magnitudine terra multis partibus superet. Alterum actionis, quod refertur

ad

† Vt sit ne sapienti capessenda respub.
ad efficiendum †. Si igitur cognoscē
di solum, nō et agendi gratia
de rebus aliquid inquiramus cognitio
nis erit Quæstio; vt sit ne Sol
terra maior: Si āt agendi cau
sa, vt veritate pfecta persequa
mur aliquid / vt bonum: aut fu
giamus / vt malum, actionis erit
Quæstio. Sed relicta Thesi; hy
pothesim, quæ oratoris ē maximé
ppria, transeamus. Hypothesis si
ue finitæ quæstionis triplex est for
ma; quarum vna sectat aurium
delectationem; altera contendit, vt
pbet, & efficiat id, de quo ē suscep
ta* quæstio; quæ si in prouisione tē
poris futuri versat Deliberatio: si
in præteriti disputatione iudicium
appellat. Ex qua partione tria
genera causarum, vel hypothesēon
extiterunt: vnū exornationis,
deliberationis alterum, 3.m iudicii

* cōtētio.

exornatio.

et exornatio omnium generum est controversię vel causę: quorum patet latissimé: nihil est enim in hac rerum universitate, de quo non aliquid in utramque partem dici possit. Quamvis autem vituperatio ad hoc genus pertineat, á re potiori nomen accepit / dicta fuit exornatio. Praeponit autem reliquis generibus, tum propter eius excellentiam, tum etiam, quia ceteris generibus multum affert et ornamentum, et presidium. -

finis laudationis est honestas, vituperationis turpitudo: quod patet, quia eis orationis cursus eó dirigit, utque laudamus honesta; quę vero vituperamus turpia esse dicant. Laus hominum, cuius cognita praecepta facilé ad res alias transferunt; dividit, in tempus, quod ante eos fuit, et tempus, quo ipsi vixerunt: in iis atque vita functi sunt et in id, quod est

insecutu

M.C.D. 2022

insecutum. Ante hominem, patria,
ac maiores, parentesque sunt, quorum
duplex est tractatus; aut .n. vel pro
ipse nobilitati pulcrum est, aut
humilius genus nobilitasse factis.
illa quoque interim ex eo, quod ante ip
sum fuit, tempore trahent; quae
responsis, vel oraculis, vel signis
futuram claritatem promiserint. §
Praeterea non debemus silentio praeter
ire, quemadmodum ille, quem vel
laudandum vel vituperandum sus
cepimus, educatus institutusque fuerit,
quibus artibus se dederit quantum
in iis effecerit, tum si quid dixerit
praeclare, et laude, ac memoria
dignum explicandum est. a gene
re mortis et commendandus est, ut si pro
patria, et libertate mortem oppe
tiverit. In tempore autem, quod
sine ipse aut hominis nihil sunt

habit

habiti post mortem honoris decre
ta, virtutis premia, res geste, iudi
ciis hominum cōprobate. afferunt
et eandē liberi parentibus, urbes
conditoribus, leges ~~...~~ latoribus
artes inventoribus. Laus potissima
hominis ex animi bonis peti solet
que virtutes sunt: atque ita he pre
sertim laudande sunt: reliqua vero
non per se: sed virtute maxime serviun
tur. Quoniā aut singularum
virtutum sunt certa quedā officia,
et sua cuique virtuti laus propriā
debetur erit explicandum in lau
de iustitie quid cū fide, quid cum
equabilitate, quid cum huius modi
aliquo officio is, qui laudabitur effece
rit. Itemque in ceteris facinoribus pre
claris rei geste ad singularum virtu
tum genus, vim et nomen accomoda

Put

in

in quibus commemorandis triplicem me
thodum possumus obseruare; aut n.
temporum seruandus e ordo, aut
in primis recentissimum quodque dicendu,
aut multa, et varia facta imp
eria ad utrumque gesta sunt dirigenda,
adhibenda autem sunt, quibus augeatur,
et amplificetur oratio, vt si so
lus sit primus, si absque vullo premio,
ac emolumento res illas gesserit, quam
laudas. exponenda item temporu
ro, ostendendu id omne consilio,
non casu factum, et quoties factu
fuerit explicare oportebit. Item
illud vehementer proficit ad laudem, si
extra ordinariu aliqui honores eius gra, que
laudamus inuenti, et excogitati dica
tur, quod si non multa suppetunt no
bis, que laudemus in eo, cuius laudes
prosequimur, poterimus vti coparatione,

illu

illum quod non cum mediocribus: sed cum
prestantibus viris conferre. Ampli
ficat enim et vehementer ornat vitam
eorum, qui claris hominibus clariores, et
prestantiores esse dicuntur. Summe deinde et
in laudatione erunt, si fieri potest, res,
aut magnitudine prestabiles, aut no
uitate primae, aut genere ipso singula
res, ut si cum labore, et periculo non
sua: sed reipublicae causa aliquid fecerit:
ea namque virtus esse videtur prestantis viri
que est fructuosa aliis; ipsi autem labo
riosa, et periculosa, ut item si casus
aduersos sapienter tulerit, non fractus
fortuna fuerit in rebus asperis dig
nitatem retinuerit. Atque hec qui
dem in exornatione tractanda sunt:
in vituperatione vero omnino contraria.
atque hec de hominum laudatione.
Ut homines, ita res, et muta quoque animalia
laudari, et vituperari possunt. Res
laudantur ab iis, qui illas inuenerunt; a cau
sis, ab effectis, ab iis, qui illis usi sunt, a

comparatione

M.C.D. 2022

cōparatione; ab diibꝰ demiqꝫ locis, qui postea tractabunt, ut veneratio ab inuentoribꝰ, Diana, & Apolline, ab iis, qui ea delectati sunt, viris impmeū clarissimis, ab effectis, quod fortes acutos patientes laborum homines efficiat.
Vrbes laudant similiter, atqꝫ homines: nā pro parente ē conditor, multumqꝫ auctoritatis affert vetustas; laudant praeterea ex loci *positione, ex incolarū virtute, & pulchritudine, ex edium frequentia, moenibꝰ fossa, pro pugnaculis, amenitate coeli clementia, vbertate agrorū, fructuum varietate, & aliis rebꝰ similibꝰ.
Genꝰ dicendi in demonstratione temperatum, & suaue debet adhiberi: quod aures lenitate quadā, & varietate pmulceat, & suauitate delectet.
Quapropter quicquid erit sententiis populare, verbis magnificū, figuris iucūdum, translatione suaue, cōpositione,

*possessione.

numeroqꝫ

numeroq elaboratum, id omne in hoc orõnis genere, vt ꝑitum affirmemus. Sunt aũt exornationis tres partes; Exordiũ, narratio / vel ꝓpe una quedã amplificatio, & peroratio. de iis at õibus posteá comodiori loco differemus.

De deliberatione. c. 4.

In deliberatione finis ẽ dignitas, vel vtilitas: ad quẽ oĩa referunt in cõsilio dãdo, sentiaq dicenda. Deliberationis due sunt partes: suasio, & dissuasio, in quarũ vtraq 3. spectari debent: Quid sit id, de quo deliberet? / Qui sint, qui deliberent / Quis sit, qui suadet, vel dissuadet.

De re possit né fieri, aut nõ possit, tũ quid aut necesse, aut nõ necesse sit inquirit: nam si quid effici nonpõt, tollit õis deliberatio. Cum aut querit id, quod fieri põt, videndum ẽ, quam

C. 4.

facile possit. nã, quæ difficilia sunt, proinde secus sunt habenda, ac si effici nõ possent. Quod si rem fieri posse constiterit; tum quid necesse, aut nõ necesse: quid vtile, quid inutile: quid honestum, quid turpe fuerit diligenter expendemus: atq; ita partes suadendi in vniuersum, sunt tres; prima est, vt doceamus
suadẽdi 1.ª fieri posse id, quod suademus. 2.ª hones
2.ª pars. tum esse. postrema vero esse vtile.
3.ª Illud autem est studiose considerandum possitne à necessario duci argum.m necessitate aut vincat vtilitas: necessaria autem hoc loco ea dicimus, sine quibus salui, liberi ue esse nõ possumus, vt vita, libertas, pudicitia, & alia huiusmodi. vbi autem de vtilitate, & efficiendi ratione disseruit orator, quo ardentius impellat audientium animos, subiiciet, quæ vulgò circumstantiæ nominãtur, vt quibus cum; contra quos; quo loco, quibus

facultatib9

facultatib9 ad rem efficiendā vtamur.
atq; hac de re, quę deliberatur.

De iis, qui deliberant. Ca. 5m

Diversi sunt deliberantium animi,
et sive cōsultent plures, sive singu
li in vtrisq; differentia ē, quā et in
pluribus multum interest senatus sit,
an populus, Romani, an Hispani:
& in singulis Cato, an Cicero,
Cęsar, an Pompeius deliberet.
Inde intuendus est sexus, digni
tas, ętas; sed mores pręcipuē discri
men constituet. Duo .n. sunt homi
num genera; alterū indoctum, et
agreste, quod anteponit semper vtilita
tem honestati: alterum vero expoli
tum, quod rebus omnibus pręfert dignita
tem: itaq;, vt personis cōsentanea dica
mus huic expolito hominum generi laudē, ho
norē, iustitiā, virtutem deniq; proponemus
omnem.

Alteri

c. 5.

Alteri vero hominum generi indocto illi quidem, et agresti non laus, non honor, non gloria: sed quaestus, emolumentum, fructus, et est voluptas, si fieri commode potest, proponet. Cum autem spes utilitatis cum honestate certat qui utilitatem defendet, enumerabit commoda pacis, opum, potentiae, vectigalium; utilitatesque caeterarum rerum, quarum fructum utilitate metimur: itemque incommoda contrariorum. Qui ad dignitatem impellet maiorum exempla, quae erunt, vel cum periculo gloriosa colliget, posteritatis immortalem memoriam augebit, utilitatem ex laude nasci defendet, semperque eam cum dignitate esse coniunctam.

De eo, qui suadet. c. 6.

Multum refert quae sit persona dicentis; suadere enim aliquid, aut dissuadere gravissimae est personae: videndum est imprimis, ne, quae dicunt

ab eo, qui dicit, dissentiant. Anteacta
vita si illustris fuit, aut clarius genus,
aut aetas, aut dignitas, affert expec
tationem: at his contraria summissi
onem quendam modum postulat: nam
quae in aliis libertas est, in aliis licentia
vocatur: et ambo quidem sufficit autoritas;
quosdam vero ipsa aegre tuetur.
genus praeterea orationis est saepe muta
dum; in senatu minori apparatu di
cendum est, sapiens enim est consilium;
multisque aliis dicendi relinquendus est lo
cus, vitanda etiam ingenii, ostentationis
que suspitio. Concio omnem vim ca
pit orationis, et gravitatem, varietatemque
desiderat: maxima quoque pars orationis
admovenda est ad animorum motus. illud
autem considerandum est, principium in
hoc genere causae, praesertim si in se
natu dicatur; vel non longo; vel saepe
nullum esse * debere. Sunt enim qui *d3

deliberat

c. 6.

deliberat sua causa parati: neq3 suplex, vt ad iudicē venit orator: sed ortat' atq3 autor. Narratio itē, aut nulla erit, aut certé pbreuis; ē n. narratio prteritar3 rer3, aut presētium. Suasio xō pertinet ad futuras. Quapp̄t tota feré in cōfirmādo, et refutando versabit' orō. Peroro aut enumeratione cōstabit, et affectu. Atq3 hec de Deliberatione.

De 3.º gēre hythesis, Quod ad iudicia ptinet. c. 7.

3.m gen9 causē in iudicijs versat', cuius finis equitas ē. De hoc latissime olim oratores egerunt; et in hoc precipué illor3 vis, et facultas sita erat. Hodie tn̄, quia iudicior3 mutata ratio, vt ea precepta parū sint necessaria efficit; tm̄ et, qm̄ ex oronib9

M.C.D. 2022

Ciceronis facilè, quæ ad hunc locum
pertinere videbantur, cognosci possunt:
et item ex his, quæ de partibus orationis
infra dicemus, consulto hæc dispu
tatio omittetur. ~ Partes autem in
hoc genere sunt; exordium, narra
tio: confirmatio, refutatio, peroratio. ~
Exposita iam omni illa causarum
varietate, in qua tanquam in materia
versatur oratoris industria: sequitur
iam, ut quot, et quibus ad eam trac
tandam partibus indigeat exponamus: Quinque autem ad explicandam
quæstionem partibus orator indiget;
Inventione inquam, dispositio
ne, elocutione, memoria et pro
nunciatione: de quibus est instituen
da disputatio. ~

De inventione. c. 8

Partium, quibus eloquendi ratio continetur,
prima et aliarum quasi fundamentum est

inventio

c.8.

inventio. e aut inventio doctrina inve niendorum locorum, ex quibus argumenta petuntur ad id concludendum, de quo queritur. ~ Locus vero e sedes argumenti Argumentum autem e ratio probabilis rei dubie faciens fidem. ~ locorum prima divisio e, in assumptos, et insitos; assumpti, vel remoti dicuntur illi, qui adhibentur extrinsecus, qui oratoris facultate non indigent. ~ insiti vero, vel interni sunt, que herent in ipsa re, et oratoris arte pariuntur; horum autem alii sunt in toto, qui totam rei, de qua disputatur naturam comprehendunt: — alii affecti sunt ad illud totum de quo disseritur. prioris generis 3 sunt loci; A definitione, ab enumeratione partium, a nominis notatione, quam Greci etymologiam dicunt: posterioris tredecim numerantur; a coniugatis, A genere, a specie, A similitudine, a dissimilitudine, A

contrariis

contrariis, ab adiunctis, ab antecedentibus, a consequentibus, a repugnantibus, a caussis, ab effectis, a comparatione, quae triplex est, maiorum cum minoribus, minorum cum maioribus, parium cum paribus. Numerus locorum descriptus est: nunc ducentes initium a capite singulos accuratius ordine persequemur, et inprimis definitionis locum excutiamus.

De Loco a definitione. c. 9.

Definitio est oratio quae id quod definire volumus brevis, et circumscripta quaedam explicatio; definitionum multa sunt genera, et praecepta multae leges servandae multa in definitione fingenda: verum de his omnibus accurate dicere non est Rhetoricae: sed Logicae. Non autem debet orator tam presse, et anguste definire, quam ab his fieri solet: sed cum tum et uberius. Ipsi vero definiti omnium finitima est descriptio oratoribus,

historicis

c.9.

historicis, et poetis familiarissima, quae non ex iis, quae rei natura attingunt: sed ex multorum accidentium collectione composita, non quia sit, ut definitio: sed qualis res sit indicat. Plurimum quae valet ad copiosam, et ex orationem. -

// De partium enumeratione. c.10.

Ut natura partium, quibus enumeratio constat, intelligatur, sciendum est enuntiationem duplicem esse: una vocis, altera rei. enumeratio nominis est vocis ambiguae in suas significationes distinctio, quod dicitur canis. Rei vero divisio duplex est ex duplici toto, quod dividit natura. Totum enim duplex est: universum, et integrum. Totum universum illud est, quod multas partes continet, de quibus dici potest, ut genus collatum cum suis formis aut forma cum individuis comparata. - Totum integrum est, quod sub se partes continet, de quibus affirmari non potest, ut

M.C.D. 2022

Domus, cuius partes sunt fundamentum, fundamentum / parietes, tectum, et cet.

Qn totum illud uniuersum distribuitur in suas formas, distributio illa illa dicitur diuisio: quando vero totum integrum distribuitur, dicitur partitio: est autem cum in diuisione, tum in partitione vitium maximum partem vel abesse, vel superare. Huius argumenti magna vis est, et ad confirmandum, et ad refellendum; ut si velim probare calliditatem Ulixi inter non esse, possum enumerare totius partes, sub quibus certum est calliditatem nequaquam contineri.

De notatione nominis, siue de etymologia. c. 11.

Etymologia est nominis interpretatio, ut philosophus / sapientiae studiosus: ea saepe utuntur oratores, et poetae, neque ad disputandum solum: sed et ad iocandum.

De coniugatis. c. 12.

Egimus de his argumentis, quae in toto esse dicuntur;

nunc

nunc ea, quae ad totum affecta sunt, quo cepimus ordine prosequemur, initio sumpto, a coniugatis. Dicuntur autem coniugata, Quae sunt ex verbis generis eiusdem; eiusdem autem generis verba sunt quae orta ab uno varie commutantur, ut sapiens, sapienter sapientia.

De loco ex genere. c. 13

Genus (ut ait Cicero) est notio, quae sui similes communione quadam specie at differentes duas, plures ne complectitur partes, ut virtus commune nomen est multis formis; iustitiae nimirum, fortitudini, et reliquis. Est autem huius loci ad confirmandum vis nulla, aut certe perexigua; neque enim si scientia est in aliquo, idcirco ea est astrologia: fieri enim potest, ut sit Arithmetica, aut musica. Quod intelligendum est in iis, quae non omnino, et universe dicuntur: nam si cum genus enuntiamus, complectimur vim eius

M.C.D. 2022

vniversam, qualibet speciem vé pos
sumus cocludere, vt si vtilis e omnis
sciētia; et astrologia erit vtilis
necessario. Ad refutandum autem
plurimum valet hic locus. Quia sub
lato gēre tollunt formę, vt nullam
virtutem exercet, q. nec iustitiam.

De forma. c. 14.

forma e, quę generi, ex quo emanat,
subiicit: et de qua genus enūciat,
cum quęrit quid illa sit. ex hoc lo
co firmissimum argum sumit ad pro
bandum; vt si iustitia e virtus e.
infirmum aut ad refutandum, ne p
n. ex remotione formę tollit genus,
vt, no e musica, g no e scientia.

De similitudine. c. 15.

Similitudo e rerum diversarum similis
inter se quędā affectio: Similia vo
dicunt, quę in eadem qualitate copa
rant. ad pbandum aut valet hic

c. 15.

hic locus; & ad refutandum argtatio, qua ex eo desumunt obeam causam sir ma sunt, q si quid in uno similium verū e, aut falsum, in ceteris etia similibus id verū, aut falsum esse cre dit: vt Quem flammam nascetem sequit fumus, ita crescente Ciceronis gloriam inuidia; hic .n. fumus cum inuidia, gloria cum flama cōparatur. refutationis hoc pot esse exēplu quod e oculus in corpore, id e mens in aio: sz cum morbo oculus obicit, cernere suo munere fungi minime pot: mens igit cum aliquo ptur babit mo tu, rōcinari, &, quod sui muneris e prestare non poterit. Similitu do autem simplex e, aut partes hz: simplex e illa gloria virtutem tamq umbra sequet; Sepe aut cons tat duabus partibus Protasi (qua la tine ꝓpositio); & Apodosi (qua latine redditio dr) vt sicut quidā

morbo,

M.C.D. 2022

morbo, et sensus stupore suavitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi, avari, facinorosi verae laudis gustum non habent. X ~ X

X De ~~dissimilitudine~~ contrariis. c. 17. ~ c. 16.

Contrariorum genera sunt 4.or adversa, privantia, quae inter se conferunt, et contradicentia. adversa sunt, quae in eodem genere plurimum differunt, ut avaritia, et effusio: horum vis ad refellendum ~~pugna~~ est maxima. ut si bonum est, non est malum: ad confirmandum in + nullo est usus, nisi adversa sumantur, X (de dissimili. c. 16. X

Dissimilitudo, vel differentia est diversorum, aut eorundem in diversa qualitate collocatio; ut si barbarorum est in diem vivere, nostra consilia in sempiternum tempus spectare debent.) ~ (+ quae medium non habent, ut nunc numerus non est par, est igitur impar.

éuatia

c. 17.

priuatio sunt habitus et eius priuatio, vt lux, tenebre, vita, mors, que inter se conferunt, siue vt vulgo fert, relata sunt contraria, que se mutua naturalis affectionis relatione complectunt, vt dns, ac seruus: vltimo loco sunt contra dicentia, quorum quod vnum ait: alterum negat, vt si hoc e, illud no e: ex quo necesse e alterum verum esse: alterum falsum.

De repugnatibus. c 18.

Prima sunt contrariis repugnatia, quorum ea vis e, vt nunquam simul cohe rere possint. repugnantia autem differunt a cotrariis: quod hec certa roe dissideant, vt honestas, et turpitu do: illa vbi nulla certa lege, nullo que certo modo dissentiant, vt ho, et plan ta. firmus aut ad refellendu e hic locus, cum n. vnu repugnantium

conuenit

conuenit, nō poterit alterum conue
nire, ut bona fide emere, et iniuste
possidere. -//-

De adiunctis. c. 19.

Adiuncta sunt, quę ita aut antece
dunt rem aliquam, aut secunt, aut
cum ea cohærent, ut nulla pręcedē
di, cohærendi, aut sequendi rō in
tercedat. / admonet igr hic locus,
ut quærat quid ante rem, quid cū re,
quid post rem euenerit: nā id de
ad hunc locum ptinet. Latissime itaq
patent adiuncta: nā et quę in homi
ne sunt sine animo, sine corpore, ut
vtq vt vicia; ut oris vel pulchri
tudo, vel deformitas: alia qz innu
mera, hoc loco comprehendantur.

De antecedentibus, et conse
quentibus. -ca 20.-

Antecedentia sūt ea, quę sic antece
dunt res, ut cū ipsis necessario cohę
reant: qua rōne ab adiunctis distin

guunt

c. 20. valet locus hic ex antecedentibus in
confirmatione: si quid antecedenti
convenit: id et consequenti necesse est co-
veniat. in refellendo et valebit hic
locus, si antecedentia sumantur, quae
cum ipsis consequentibus retro comeent. ~
Consequentia sunt, quae rem necessa
rio consequuntur; ut si messis est, satum
est. ~

De causis. c. 21.

Causa est, quae sua vi efficit id, cuius
est causa; causarum autem 4or sunt genera;
finis / efficiens / Materia / forma
finis est, cuius gratia sunt omnia. Est autem finis
duplex; summus et destinatus. summum
vel ultimum eum dicimus, qui per se
expetitur; ut hominis finis est felici
tas. ~ destinatus vero is est, qui ad sum
mum consequendum comparatur, ut cibus
et potus ad tuendam vitam. ~
efficiens causa est, quae sua aliquid effi
cit: efficientium multiplex est divisio;
prima in eas, quae necessitatem in

agendo

agendo sequunt", vt ignis: & in eas, quæ
delectu, & consilio agunt, in quibus
duobꝰ opus ē; vt possint, & vt velint
cuiꝰ modi sunt homines, illisq in rebꝰ, quæ
consilio, & rōne administrant". altera
diuisio ē in pcreantes, & conseruantes.
causa pcreans ē, quæ gignit aliquid, ac
pcreat, vt pater ē causa filij; scrip
tor libri; & opifex suis operis.
Causa cōseruans, quæ rē iā factam
tuet", atq cōseruat; vt rem publi
cam leges. Materia est,
ex qua res fit, vt aurum mā anuli dr:
Quia ex auro factꝰ ē anulꝰ. A mā
constans argm sumit" ad refellendū, sub
lata n. mā effectꝰ tollit": infirmum
ar ad confirmandum. forma ē
rō rei, & nota, p quā res ē id, quod
ē: & a rebꝰ aliis distinguit"; vt ani
mꝰ ē forma hominis. a forma aut
sumit" argm constans ad refellendum:
sublata n. forma, id q̄ tollit, cuiꝰ ē forma.

De

c. 32.

De effectis. c. 22.

effecta sunt arg.ta orta de causis, quorum genera tot sunt, quot diximus esse causarum, ex quibus ad co͂firmādum constans arg.m eliciť: posito n. effectu, causā eius pariā, vel adesse, vel abfuisse necesse ē. illud aūt videndum ē, nē effecta imp̄aria, & co͂tingentia sumamus; vt paller, q. ęgrotat. —

De co͂paratione. c. 23.

Locus á co͂paratione triplex ē; aut. n. ē maiora cū minoribus: aut minora cum maioribus: aut paria cū paribus co͂ferunt. á maioribus ducit arg.m cū ex maioribus minora disputant; vt summū bonū nō consistit in scientia, g.o multo minus in diuitiis. — á minoribus arg.m appellamus cū maius ex minori infert, vt si fama tanti ducit, quāti estimāda ē virtus. parium aūt co͂paratio nēc elationem habet, nec submissionē: ē. n.

M.C.D. 2022

equalis, vt ab horrere a cotinetia, q°
& abstinentiam fugiet. ~//~//~

De locis assumptis, vel
remotis. — c. 24.

Locorum, ex quibus cum ad docendum, tum ad monendum, arg.ta ducant, duo genera constituta fuerint: de priori genere, nimirum de argumentis insitis dictum e hactenus; restat dicendum de posteriori quod artis expers, vel remotum appellatum. Assumptorum at argorum quin fecit gera Aristo. legem, pactum, iusiurandum, quaestionem, testimonium, cuius duo sunt gera; Diuinum, & humanum. Diuinum e, quod a Deo, vel ab homine qui numine diuino sit afflatus profert, vt oracula, vaticinationes, & alia huius modi. humanum e, quod ab alio quocumque homine pronunciatur

M.C.D. 2022

c. 24.

quo fit, vt iusiurandum, pacta, promissa, questio denique omnes et sub hoc genere possint contineri. —

De dispositione. c. 25.

Non solum debet orator quid de proposita re dicat inuenire: verum et, quae inuenerit disponere, et iudicio quodam atque momento. Est autem dispositio partium orationis, et argumentorum apta collocatio. cuius ea vis est, vt in dicendo nulla pars ad vincendum parum. n. profutura sint quae inueneris acute, nisi ea commode prudenterque digesseris. Est autem haec dispositionis potissima ratio, vt eum ordinem sequamur, quem ipsa rei, de qua agitur natura postulat, vt primo loco ponatur exordium: sequatur narratio: deinde confirmatio, et confutatio: postremo peroratio. neque vero hac tamen dicimus, vt eum ordinem semper immutabili quadam necessitate seruari oportere

neque

neq. n. vnus, & idem ordo in omni orõe tenendus ẽ: imo tota hæc res dicentis iudicio ꝑmittit, & varie co mutat, quo fit, vt disponendi rõem certis præcep tis nullus omni ex parte cõplecti possit. Sed de his rebus infra copiosius, vbi de orõe eiusq partium ordine agemus. differe ẽ nunc de elocutione, quam idcirco narũ rerũ disputatione præposuimus: ac his sumẽ necessaria ẽ, ita, vt exordi um, & reliquæ orõnis partes nullum sine elocutione possint habere splen dorem. ~

De elocutione. c. 26.

Elocutio ẽ orõnis illustrãda, exorna deq rõ, quibus partibus, tropo, figura, & cõcinnitate cõtinet. tropus fit cũ ꝓpria vbi significatio ad alienam trãsfert. formæ troporũ 4.or sunt præcipuæ; Metaphora, Ironia, me tonymia .i. trãsnominatio, synecdoche. ~

De metaphora pa spẽs. ca. 27.m c. 27.

Metaphora tropus ẽ, in quo similis

rei

c. 17.

rei ad rem similem fit translatio. hic
tropus tam late patet, ut genera a nomi
ne naturae, nullius n. fere rei certum et
proprium vocabulum est, quod non possit
certa aliqua ratione in alienum locum
deduci: fit autem potissimum 4.or modis; a
corpore ad animum, ut video pro intelli
go; ab homine ad externa, ut vulpes
pro fida: Ab externis ad hominem, ut ho
minem ferocem dicimus leonem: ultimo
modo A bellvis ad belluas, et ab ina
nimis naturis ad inanimas item natu
ras; ut pascere apes, et florescere
studia literarum. videndum autem in me
taphoris est, ut quam primum se ostendat
similitudo, ne a praesenti instituto ali
ena, aut longius petita videatur.
Ad hunc tropum referuntur catachre
sis, allegoria, Aenigma. catache
sis est cum abutimur propria ubi quis fe
praeter aliquam similitudinem, ut aedifi
care classes. allegoria, et
Aenigma sunt metaphorae dilatatae:
ita non mutant genus tropi, ut

Cicero

Cicero in pissonem; alios ego vidi ventos; Alias prospexi animo procellas. etc. Aenigma est obscura allegoria: Cicero pro Ros. multos cesos nō ad trassumenū lacū: sed ad Servilium vidimus. etc.

Ironia. c. 28.

Ironia fit cum unius dissentanei nomen pro altero dissentaneo ponit; ut bone vir de malo.

De metonimya. c. 29.

Metonimya ē tropus, quo nomē rerum proprie transmutat ornadi causa, sine ulla similitudine. hec fit 4.or modis. primo mō cum cause nomen transfert ad effectum, ut cum autorem, atque inventorem rerum pro rebus ipsis ponimus. ut mortem pro bello. 2.o cum effecti nomen ad causam transfert, ut mors pallida:

c. 30.

ut efficit in dies pallidos. 3º. cum rei subiectæ nomen ad adiuncta transfert, ut testis est Italia; pro Itali. 4º. cum adiunctæ rei nomen ad rem subiectam transfert; ut crudelitas pro crudeli; avaritia pro avaro: —

Synecdoche. c. 31.

Synecdoche tropus est, quo plus, aut minus, aut aliud quam dictum est, quo concipitur. fit autem 4.or modis. pº cum partis nomine totum appellamus; ut tectum pro domo. 2º cum totius nomen ad partem transfert ut Roma conflagravit in cendio Neronis, hoc est, pars Romæ. 3º cum genus pro forma ponit; ut poeta pro homero. 4º cum forma pro genere; ut flavibus pro omnis vento. atque hæc de tropis.

De

De figuris. c. 132

Figura ē confirmatio quædā oratio nis á vulgari loquendi cōsuetudi ne remota. Huius duo sunt genera. alie n. sunt figuræ sententiarū: aliæ ver borū. differt aūt figura sententiarū á figura vborū: q̄ nulla mutatis v bis idem maneat ornatꝰ: in hac verò mutet. ~

De figuris vborū. c. 33

Figuræ vborū; aut fiūt p repetitione vborū; aut per mutationem. Rursꝰ p repetitionem aut seruatis iis de attri butis grāmaticis: aut mutatis. eorū generis sunt Anadiplosis, Epana lepsis, Anaphora, Epistrophe, Simploce, ploce. Anadiplosis ē cōiuncta eiusdem vbi repetitio, vt

Cice.

c. 33.

Thus. inst.

Cicero crux, crux in qua infelici o misere. Epanalepsis e repeti tio ubi dismuncta ut Vir. maria undique, et undique cælum. Ana phora e repetitio ubi in principiis in cisorum membrorum, periodorum in incesis; ut Ci. pro Quintio: quid hec amentia: quid hec festina tio; quid hec immaturitas tanta sig.ar in membris; ut Ci. in Phi lip. 2.a accussa senatum: ac ussa equestrem ordinem, qui tu cum senatu coniunctus fuit: accusa omnes ordines. in principiis perio dorum; ut Cicero pro Sex. Ros. accussant ii, qui in fortunas hu ius invaserunt, causam dicit is, cui non modo luctum mors pa tris attulit: verum et egestatem. accusat ii et c.

Epistrophe latine conversio, est eiusdem verbi in extremum illatio; vt Ci. in Vatinium: cum ego legem de ambitu tulerim ex senatus consulto, tulerim, sine vi tulerim, salutis auspiciis tulerim. Simploce latine complexio est repetitio verbi in principio et fine; vt Cic. Agra. 2. quis legem tulit? Rullus; quis maiorem populi partem suffragiis privavit? Rullus; quis comitiis praefuit? idem Rullus. — Ploce est verborum traiectio; vt Ci. in Bruto Crassus erat elegantium parcissimus. Scaevola parcorum elegantissimus. —
Polyptoton latine traductio, est eiusdem verbi iteratio mutatis attributis gramaticis; vt Cice. pro Cel.

iesfius

c 33.

restius aut venenum, an aro fingit ubi quesitum est. Queadmodum paratum? quo pacto? cum quo in loco traditum.

figure ob mutatione verbi due. c. 34.

Paranomatia latine annominatio est significatione diversa vocum iocunda queda, et venusta collusio, ut Ci. philip. 3a. cum magister eius depravatore orator factus sit. Epanorthosis latine correctio est mutatio verbi ubi in aliud melius, ut Ci. Cessit autoritati amplissimi viri: vel potius paruit

atque hec de figuris verborum.

De figuris sententiarum. c. 35.

figura

figurę sententiarum sunt 4or. pre
cipuę, quę aut versantur in petitione:
aut in fictione: aut in commissione: aut
in negatione; Quę positę sunt in ne
gatione aut habent responsionem,
aut responsione carent. Prioris gene
ris 4. sunt; addubitatio, optatio,
exclamatio, Apostrophe.
Addubitatio est affectus hominis soli
citi, et in consilii perturbatione
hęsitantis. Cic. pro Ros.
Quid primum querar, aut
unde potissimum iudices ordiar?
aut quid? aut a quibus auxilium
petam? deorumne immortalium?
populine Romani? etc.
Huic figurę duę aliae finitimę sunt;
communicatio et interrogatio. communi
catio est cum aut ipsos adversarios con
sulimus, aut cum ipsis iudicibus quid
faciendum sit, aut quid factum

oportuerit

M.C.D. 2022

12
c. 35.

oportuerit, deliberamus; Vt Ci. pro
C. Rabirio, tu denique Labiene
quid faceres tali in re, ac tempo
re? cum ignauię ratio te in
fugam, atque latebras impelleret
improbitas et furor. L. Saturni
ni in capitolium accesseret,
consules ad patrię salutem, ac li
bertatem vocarent. Interroga
tio aut figura est, quoties nõ sis
citandi gratia assumitur, sed in
standi, vt Cic. 1a in Catilina:
quousque tandem abutere Catili
na patientia nostra? et cet.
inseruit aut hec interrogatio va
rijs affectibus; vt indignationi a
pud Virgiliũ / et quisquam numẽ
Junonis adoret praeterea? Admi
rationi; vt idem Virg. Quid nõ
mortalia pectora cogis auri sa
cra fames? Dubitationi, vt quo me
vertam? Quos appellem?

optatio

Optatio. / c. 36. /

Optatio e voti significatio; vt Ci. pro lege manilia. Vtinam Quirites virorum fortium, atque innocentium, tantam copiam haberetis, vt hec deliberatio vobis difficilis esset, Quemnam potissimum tantis rebus; ac tanto bello preficiendum putaretis. — //

Exclamatio. / c. 36.

Exclamatio e orationis vehementior elatio, que sepe vtitur interiectionibus / proh, heu, eheu, o / variasque animorum commutationes declarat; Ci. pro Milone. O frustra suscepti mei labores, o spes fallaces, o cogitationes inanes mee. Adhibetur hec figura ad illudendum; vt Ci. Philippica 3ª

O

c36./ ó praeclarum custodem oviu, ut
aiunt lupum. habet interim
admirationem; Ci. p Ligario ó cle
mentiam admirabilem atq omni
laude, praedicatione, literis, monu
mentis q decorandam. Admittit
comiserationem; Ci. 7.a actione
in Verre, ó spectaculum mise
rum, atq acerbum, ó magnu
atq intolera~~bilem~~ du dolorem.
habet aliam indignatione; ut Ci.
in Pisonem, ó pestis, ó scelus, ó
labes. Sub hoc genere cotinet
epiphonema, siue acclamatio,
quae in extremis clausulis elegan
tissime adhibet; ut Virg. tantae
molis erat Romanam conde
re gentem. — Apostrophe: c.37./
Apostrophe, est ne aversio e

mutatio

mutatio sermonis a recto, et naliu
cursu ad aliud conversio, quae fit
multis modis: aliquando ad Deum:
aliquando adhominem: aliquando
ad se ipsum: aliquando ad res inani
mas. Si fiat apostrophe cum con
sultatione quadam, communica
tio nominatur, de qua supra verba
fecimus. Si fiat cum precibus de
precatio dicitur, ut Cice. pro domo sua.
quo circa te capitoline, quem prop
ter beneficia pop. Ro. optimum,
propter vim, maximum nominarunt
te que iuno Regina, et te custos
urbis, minerva precor, et quaeso.

Figurae sententiarum quae
respositione habet duas,
Percesis, et Antipophora. c38.

Percesis est alicuius petionis responsio,

M.C.D. 2022

c. 38.

et ante occupatio adhibetur aut ple
rumque in exordiis; vt Cice. pro
sex. Ros. credo vos iudices mirari
quid sit, quod cum tot summi ora
tores, homines que nobilissimi sede
ant, ego potissimum surrexerim,
Qui neque etate, neque ingenio, neque
autoritate sim cum his, qui sede
ant comparando. Aliqua hec fi
gura habet adiunctam ironiaz
que tunc ironica nominatur.

// Antipophora. 39.

Antipophora, latine subiectio, est inter
ta, et expedita redditio ad id, quod
proponit; vt Ci. pro lege Manilia.
Quid est tam nouum quia adolescen
tulum priuatum difficili rei pub.
tempore exercitum conficere? co
fecit: huic preesse? prefuit:
rem optime ductu suo gerere?
gessit. Atque hec de figuris, que ver
santur in oratione. ~ //

De

De prosopopeia, que in fictione versatur. c. 40.

Prosopeia est ficta personarum inductio, per quam res cuiuscumque generis sint voce et sermone possunt accipere. hec vel plena est, vel quodam modo muta. plena dicitur cum tota fictio personae representatur; muta cum obliquas locutiones inducunt. Plene prosopopeie duo sunt genera; unum continens; alterum concisum. Continens constat perpetua, et non interrupta sermonis continuatione; Cice. in 1. in Verre: Sicilia tota si una voce loqueretur, hoc diceret: quod argenti, quod auri, quod ornamentorum est in meis urbibus, sedibus delubris fuit id tu mihi. C. Verres eripuisti, atque abstulisti. Prosopopeia concisa est dialogismus; et est vel totius orationis, ut commedie, et tragedie, disputationes que Platonis,

et

& Ciceronis: vel cuiusda partis; vt
Ci. p Scylla: Cur dixisti testi
moniu in alios: qr coactus sum:
Cur damnati sunt: quia creditum
ē. obliqua locutio ē cum nō
introducit ipsa psona loquens: sz
vba tn illius referunt; vt apud Cę
sarem i. co mentā. oratio Helueciorum: qui dicerent sibi esse in
animo sine vllo maleficio ~~interpm~~
iter p puinciam facere propterea
q̄ iter haberent nullu aliud roga
re, vt eius voluntate id sibi facere
liceat. — // figure cocessionis tres. (41.)
Licentia ē cum dicendi libertate
velut abutimur nobis autoritatē
fidem conciliare studētes; Ci. pro
Ligario; vide quā nō reformidē:
vide quāta lux liberalitatis, & sa
pientię tuę mihi apud te dicenti
oboriat. Quantum potero voce

contendam, ut hoc populus Romanus
exaudiat suscepto bello, Caesar gesta
et ad ea arma profectus sum, augeras
similia contra te. — Cocessio e:
cum aliqua iudicibus estimanda
relinquimus: aut, que sibi aliquis coce
di postulat, ea cocedimus; Cicero
act. 7.a in verre: sit sacrilegus,
sit fur, sit flagitiorum omnium
vitiorumque princeps: at e bonus impe
rator. exornat orationem per
ciene concessio, cu id cocedit, quod
ei, cui cocedit nocet; Ci. pro
liga. habet igit Tubero, quod e
accusatori maxime optandum, co
fitentem reum: sed tn hoc ita
confitentem se in ea parte fuisse
qua tu Tubero, qua viru omni
laude dignu patrem tuum. ita
q prius de vestro delicto cofitea
mini necesse e, quam ligarii ulla

culpa

culpam reprehendatis. huc permissio referri pot, qua in facti rei q3 alicu ius cō donatione eleganter vtimur; Cice. in Vatinium: licet impune p me parietes in alq lascentia p foderis: vicinos cō pilaris; matrem verberaris; habeat hoc pre mium tua indignitas, vt adoles centia turpitudo obscuritate, & sor dib9 tuis obtegat. — habet aut permissio plerum q3 indignationem, & ironia; Tere. in Adelpho: Quid isthuc tibi, si isthuc placet, profundat, pdat, pereat, nihil ad me attinet. —

// Sustentatio./ 42. c.

Sustentatio figura ē, qua suspēdit animos, vt aliquid obiiciat inopi natum; Ci. Acti. 7a. Quid cense tis? furtum fortasse; aut preda ex pecatis aliquā. — nolite vsq3 quaq3 quidem quærere: & deinde —

expectatē

expectate facimus quia nullus ||| improbum vincam: tamen expectationem omnium: nomine sceleris, coniurationis quod damnati: ad supplicium traditi ad palum alligati repente multis hominum millibus inspectantibus soluti sunt. ~ || ~ ||

figure negationis due,
preteritio, & correctio. 42.

Preteritio est figura; qua fingimus id nos tacere, quod maxime dicimus; ut non hic commemorabo quam sit improbus; quoties parentes suos verberauerit. ~ || Correctio est sententie proposite reprehensio; cum || id tollimus, quod prius fuit dictum, & pro eo aliud, quod magis idoneum

videatur

videat, exponimus; ut Ci. act. 7.a in Verrem: o, clementiam popu li Romani, seu potius patientiam. hæ ferè sunt figuræ sententiarum præcipuæ, quamvis aliæ sint quoque ele gantissimæ; ut hypothyposis designatio, informatione, quæ figura est, qua rem, personam, locum, tem pus, aut aliud quidvis ita describi mus; ut geri potius, quam legi, vel audiri, existimetur: ut com moratio, qua rem eandem: aut ali a facie ostendimus; aut per partes discurrimus, ut emphasis, qua plus verbis significamus quam ipsa ver ba præseferant; ut congeries, qua multa in unum locum velut co acervamus; ut amplificatio, sive incrementum, quæ figura est quoties gradibus aliquot pervenitur

non

no modo ad summum: sed interim
quodam modo supra summu: sed
hec de figuris dixisse satis sit.

De concinnitate. c. 43.

Concinnitas e oro modulate compo
sita suavitatis aurium causa. huius
due sunt partes, natura, et ars.
natura e posita in aurium iudicio.
hinc ille observationes existunt;
vitandum esse vocalium hiatu
earum presertim, que iuncte faciunt
diphtongos: fugiendu cocursu
asperum consonantium, ut, x, et
s, x et r, L et R: m ante b,
p m optime sonare; n. vo ante eas
dem male: vitandas ex vocalibus
i et v. frequentes: ex consonantibus
vero s et R. contra adhibendas
a, e, o ex vocalibus. ex consonantibus
vo L, et m: in duobus verbis idem

significatibus

f. 43.

significatib9 sonantib9 esse eligen
dum: fugienda esse cacephata in
vocabulis plus iusto longioribus v
tendum esse syncopa; vt sestertiu
p sestertiorum. in periodis magnā
esse concinnitatem, si paria membra
aut similiter desinetia, aut similitr
cadentia, aut Antitheta reddat;
vt Ci. 4ª. act. in Ver. Coferte
hanc pacem, cum illo bello; huius
pretoris adventum, cū illius impe
ratoris victoria; huius cohortem
impuram cuz illius exercitu in
victo; huius libidines cum illius co
tinentia: ab illo, qui cepit coditas;
ab hoc, qui constitutas accepit cap
tas dicetis syracussas. —

De arte cocinnitatis. /44

Ars certo numero pedum coprehedit:

dividit

dividitur autem in carmen, et numerum oratorium; utrumque genus ex pedibus constat. pes est dimentio quantitatis in duabus minimum syllabis. pedum alii simplices; alii compositi. simplicium, 4.or / dissyllabi. 8.o / trissyllabi

dissyllabi 4.or

Pyrrichius	∪ ∪	puer
spondeus	— —	gentes
Choreus	— ∪	hora
Jambus	∪ —	senex.

trissyllabi octo;

tribrachus	∪ ∪ ∪	legere.
Molossus	— — —	Romanos.
Dactylus	— ∪ ∪	tempora.
Anapestus	∪ ∪ —	fabulae.
Creticus	— ∪ —	indices.
Amphibracus	∪ — ∪	serenus.

M.C.D. 2022

c.44.

Bacchius ∪ — — Renascens.

Palimbacchius — — ∪ orator.

Pedes compositi multi sunt: sed in oratione quinque elegantissime usurpant: Dicoreus, qui constat ex duplici choreo; ut comprobare: Peon primus e prima longa, et aliis brevibus; ut comprimere: Peon 4.tus primo contrarius; ut reprimeret: dispondeus e duobus spondeis; ut circumscribunt: Dochimus ex bacchio, et iambo; ut amicos tenes. -

De numero oratorio. / 45.

Relicto carmine, cuius disputatio huius loci non est: de numero oratorio differamus. in hoc ista sunt observanda: imprimis, periodus non debet esse iusto longior: aut brevior: sed mediocris est probanda. habenda

M.C.D. 2022

ē aut̄ rō initii periodi: sed potissi
mum extremę particulis illius; q̄ ea
pars magis ab auditoribus percipiat̄.
Pedes, qui optime cadunt sunt, qui
secunt̄: Dichores antecedente
cretico; ut patris sapiens dictum
filii temeritas comprobabit.
Dochimus, ut eos Martis vis perca
lit, nō ira victoriæ. Tribachus,
& Chores; antecedēte tn̄ sylla
ba longa, ut esse videat̄: choreus
& molossus; ut maxime laborā
bat. cretici duo; aut creticus, &
dactylus; ut hic magistratus a po
pulo sūma ambitione contendit.
Aptius orō cadit in longas syllabas
q̄ in breves. medius orōnis cursus te
perandus ē ex syllabis longis, & bre
vibus. Vitandus ē in oratione soluta
versus, & præsertim finis Exametri

heoroici

heroici. canendũ diligenter ē ne idem res saepe repetatur. // atq hec de concinnitate, et de eloquutione. ~ //

De orõnis partibꝰ. / 46

Oratio 4or habet partes praecipuas; exordiũ, narrationem, confirmationem, perorationem. Reliquae vero; partitio nimirũ, propositio, refutatio ad has Quatuor commodé reduci possunt. ~ // ~ //

De exordio. / 47.

Exordium ē oro animũ auditoris idonee comparans ad reliquam dictionem. Id aũt fieri tribꝰ rebꝰ constat; si beneuolum, attentũ, docilem auditorem fecerimꝰ. 4or aũt ex locis beneuolentia comparatur; à nra, ab auditorib, ab aduersariorũ persona, et à rebꝰ ipsis. à nra

M.C.D. 2022

persona, si initio dicendi instam in-
stituti consilii et nostri rationem exponemus; si de nostris factis, officiis, dignitate, sine arrogantia dicemus: dummodo hec omnia sint ad eam ipsam rem, et quaestionem, de qua differimus accommodata. ab adversariorum persona benevolentiam captabimus, si quae ab his crudeliter, superbe, confidenter facta vel dicta sunt proferamus. ab auditorum persona benevolentiam comparabimus, si quae ab his praeclare, fortiter, mansuete, sapienter dicta aut facta sunt, quaeque ab his in nos sunt collata beneficia aut alia similia proferemus. a rebus ipsis amicum efficiemus auditorem, si adversariorum res per

contemptionem deprimendo, nostrasque extollentes. hactenus de beneuolentia: nunc de attentione, quam facile excitabimus, si pollicebimur nos; aut magna quedam, aut necessaria, aut commoda cum iis, apud quos res agetur esse dicturos. docilitas autem comparabitur, si rei, de qua dicturi sumus aperte, breviterque summam exponemus. facillime enim auditor discit, et quid agat intelligit, si complectare ab initio genus, naturamque causae, si definias: si diuidas: si neque prudentiam eius impedies, confusione partium, nec memoriam ~~...~~ multitudine. illud autem considerandum est, non omnia, quae de

exordiendi

exordiendi rōne tradita sunt in
quodlibet genꝰ causæ cadere: nã
aliud, atq aliud ꝓ varietate cau
sarũ desyderari certum est.
imprimis q₃ danda ē opera, vt sint
exordia ꝑria, accurataq₃, et
acuta; instructa sententiis, apta
q₃ vbis. prima ē.n. quasi cogni
tio, et cōmendatio oratoris in exor
dio, qui cōtinuò eum, qui audit,
ꝑmulcere, atq allicere debet.
Interdum et rei natura, tẽporis,
aut personarũ conditio postu
lat, vt insinuatione vtamur.
ē aut insinuatio oratio dissimu
latione quadã subiens obscurè
auditoris animum. Tria aut
sunt tempora, quibꝰ ea vti debemꝰ:
aut cum turpem causam habemꝰ;

aut

aut cum animus auditoris persu
asus esse videt ab iis; qui ante
contra dixerunt: aut cum defessus
ē eos audiendo; qui ante dixerunt.
Si causa turpitudinem habebit
ad personam, si persona, ad cau
sam debemus confugere. Si per
suasus auditor fuerit, poterimus
nos ad causam insinuare sic,
quod si de eo quod adversarii fir
missimum adiumentum putave
runt; primum nos dicturos pollicebi
mur: aut dubitatione utemur,
quid potissimum dicamus, aut cui
loco primum respondeamus. Si
apud defessos dicendum ē, ab
apologo, à fabula, à similitu
dine, ab historia, à versu:
Denique à amb9 cum q reb9, amb9

auditoris

M.C.D. 2022

auditoris tedium leuari posse existimabimus, incipiendum erit. atque haec de exordio in commune. In singulis autem generibus causarum haec sunt in exordiendo obseruanda; imprimis in exornatione exordia maxime libera sunt; ut Aristoteles existimat. nam et longe a materia duci, et ex aliqua rei vicinia duci possunt. In deliberatione vero saepe, vel brevia esse debent. In iudiciis autem veteres oratores diligenter id curabant, ut ex ipsis visceribus causae sumerent exordia: non semper autem exordio utebantur; in paruis enim atque frequentibus causis ab ipsa re, omisso exordio, incipiebant. —// —

De vitiis exordii. 48.

Vitiosum.

Viciosum ē exordiū, quod ꝑluribꝰ caus̄ pot accōmodari, quod ē longē ꝑetitum nō ex re ipsa natum, quod ꝑluribꝰ ꝟbis, & sententiis vltra, quā satis ē, ꝓducit: atq; (vt m̄ summa dicam) viciosum ē exordium vulgare, cōmune, trans latum, cōmutabile, longum seꝑaratum. ~ // — // — 8

De narratione . 149 .

Narratio ē rer̄ explicatio, & quedam quasi sedes, ac fundamētum constituende fidei. sunt aūt narrationis 4.or ꝟtutes; breuitas/ꝑsꝑicuitas/ꝓbabilitas/suauitas. erit aūt breuis narratio si constet sim ꝑlicibꝰ ꝟbis, & semel vna quaq; res dicat: non tā inornata debet ēē breuitas, alioqui erit indocta —;

ꝑsꝑicuitas

perspicua erit si verbis usitatis, si ordine, tempore conservato, si non interrupto narrabitur. Probabilis autem erit, si, quae narrabuntur cum personis, locis, temporibus omnia consentiant. Suavis autem narratio dicitur, quae habet admirationes, expectationes, exitus inopinatos, interpositos motus animorum, colloquia personarum, dolores, iracundias, metus, laetitias, cupiditates. Est et alia narrationis species, quae tanquam digressio extra causam, aut criminationis, aut similitudinis, aut amplificationis causa inferitur, ea quae ad illam orationis partem referri debet a qua emanabit. 8

De confirmatione. /c. 50/

Confirmatio pars orationis omnium maxime necessaria est, quae in confirmanda

sententia

sententia nra: infirmada q̃ cōtraria
versat. nã qr nec reprehendi, quæ cō
tradicunt, r offerunt, nisi tua cōfirmes:
neq hæc confirmare, nisi illa repre
hendas: iccirco hæc & natura, &
tractatione cōiuncta sunt: tota at
spes vincendi, rōq psuadendi in
hac parte posita ẽ. nos cum argª
nra exposuerimus: contraria q̃ dis
solverimus, absolute nimiru erit a
nobis oratoris munera satisfactuz.
Diligenter aut ordinem, collocatio
nemq argorũ attendet orator, &
curabit, vt firmissimu quodq sit
primum, dum ea, quæ exorquo
excellunt seruent, ad extremu
si quæ erut mediocria (nam vicio
sis nusq ẽẽ oportet locum) in
mediã turbam cōiiciant. Obser
vandum ẽ aut, oẽm cōfirmationẽ

adhiberi

adhiberi Questioni: alioqui frustra
conijcias, si nihil est, quod petatur.
Cum, vero tria sint, que in omni di-
sputatione querunt, Sit, necne:
Quid sit: Quale sit, totidem erunt
questiones (status) siue constitutio-
nes. prima constitutio appellatur
coniectura: 2.a nominis, vel defi-
nitionis: 3.a in qua de vtilitate, ho-
nestate, equitate differit, conse-
quentis. huius aut sunt partes due
quarum vna absoluta, altera assum-
ta nominatur. Absoluta est cum id ip-
sum, quod factum est, recte factum
esse dicimus: Assumpta est cum ali-
quid necessario foris assumitur, vt rec-
te factum esse aliquid confirmemus.
Considerandum est preterea simplex-
ne sit Questio: an coniuncta. simplex
plex ea dicitur in qua de vna solum

M.C.D. 2022

questione disserit, vt sit ne; vt sit ne carthaginensib9 bellum indicendu͞z. Coniuncta ē, in qua plures questio nes cōtinent; vt sit ne carthago diruenda, an Carthaginēsib9 redden da, an colonia deducenda./ Loci aut generales coniecture duo sunt, cau sa, et euent9. causa appellatur ro efficiendi; vt quicquid impulit ad id faciendum, quod arguitur. euentu͞z id, quod ē effectum. ad causam referunt voluntas, et facul tas. voluntatem inducit vtilitas. spectant et in causa facti motus animorū, si ira recens, si odium vet9, si vlciscendi studiū, et alij motus huiusmodi, que poterunt ampli ficari ab anteacta vita si solicitus sit facere similia. euent9 aute͞m, quos ex causis effici diximus, sunt

cōsequentia

consequentia signa praeteriti, et quasi insecessa facti vestigia; vt telum. vt vestigium, vt responsum inconstans, vt pallor, et his similia: quae hactenus dixi ad accusationem; quae sequunt ad defensionem ptinet, cuius argta petunt ex locis cotrariis. erit aut firma defensio, si criminis nulla causa efficiendi, nulla facultas, nulla signa, nulla testimonia reperiant. atque haec de locis coniecturae. Nunc de locis status definitionis, in quo sunt accusatoris, et defensoris praecepta coma. In hac cum de facto constet: vter definiendo, describendo que verbo magis ad sensum iudicis, opinionem que penetrarit, is vincat necesse e. no. n. argumetando, vt coniectura, et qualitas, hoc genus

tractat

50. c.

tractat, quanquam etiam contentionem reci
pit, et argumenta sed tamen explicando, ex
cutiendoque verbo, eiusque vim aperte
demonstrando. — Sed iam ad statum
qualitatis accedamus; hic duplex est;
absolutus, et assumptiuus. absolutus
in quo factum simpliciter, et abso
lute defendimus: assumptiuus, qui
assumpta aliqua re externa trac
tat. — His absolutis ad argu
mentationem iam accedamus, quae
argumenta, siue rationes inuen
tas docet collocare. Est igitur
argumentatio argumenti explica
tio: vel artificiosa expositio: —
cuius 4.or formae traduntur, syllo
gismus, enthymema, inductio,
et exemplum; his addi solet
ab oratoribus dillemma, et

Sorites

Sorites, & alii. — Syllogismus, qui latinè ratiocinatio dicit, constat apud oratores propositione, cum qua eius ro iungit: deinde assumptione, & eius probatione: postremo complexione. cum autem propositio, aut assumptio perspicua erit, non est ratio adhibenda; neque vero existimes semper incipiendum esse à propositione: immo aliquando à complexione; nonnunquam ab assumptione ordiri oportebit, ut similitudo, quae mater satietatis est vitetur. — Enthymema est imperfectus syllogismus, vel syllogismi pars: nam cum ratiocinatio ex tribus partibus constet, si una preter eat enthymema dicitur.

inductio

inductio ē argumētatio, qua ex pluribus collationibus quenit quo vult, in qua diligenter cauendū ē, vt illud, quod inducemus pro similitudine eiusmodi sit, vt sit necesse concedi, deinde, vt illud, cuius infirmandi causa fit et inductio simile iis rebus sit, quas tanquam nō dubias antea induxerimus. Exemplum ē inductio imperfecta: vel est argumētatio, qua res singularis altera re singulari gesta probatur. ~ //

Præter has 4.or argumētationes formas: aliæ ab oratoribus tradi solent; vt dilemma, quæ á Cicerone complexio dr: et ē argūm ex duobus membris repugnātibus

constitutum, quorum utramuis con
cesseris, reprehendit. — // atque haec
de formis argumentationum.
Illud autem imprimis considerandum
est ne frequenter ratiocinatio
nes, enthymemata, et reliqua ar
gumentationum genera aperta, et
breui oratione adhibeantur. Dialec
ticis n. disputationibus, quam ora
torijs actionibus esse tenuior, pressior,
et similior oratio, quod longe ali
ter esse debet: locupletes n. et spe
ciosa vult esse eloquentia. Hacte
nus de confirmatione nunc de refu
tatione breuissime dicamus. — //
est autem refutatio per quam argumen
tando aduersariorum confirmatio
diluitur, aut infirmatur.

haec

nec fonte inventionis eodem utetur, quo utitur confirmatio: Praeterea quibus ex locis aliqua res confirmatur, ex eisdem potest infirmari. debet aut in refutatione, aut totum negari, si perspicue falsum erit, aut redarguenda sunt ea, quae pro verisimilibus sumpta sunt, si dubia, si obscura† sint; aut ostendendum ex iis, quae adversarius sumpserit non effici, quae velit. atque haec de hac parte orationis. ———

†si aliena.

De peroratione. /51.

Extrema pars orationis est peroratio, quae dividitur in duas partes; in amplificationem, et enumerationem. ~/

/ amplificatio

Amplificatio est gravior quedam oro, que motu animorum fidem conciliat, que cum in exordio, confirmatione, et toto fere orationis cursu adhibeatur: Precipuum tamen in peroratione locum habet. Motus n. cuius causa inventa e amplificatio leniusque in principio se profert, non dum conciliato nobis, aut adducto in nostram sententiam auditore. In peroratione vero cum iam incitatus sua quasi sponte, impellitur, tum ardet oratio, et ea, quibus hominum animi vel ad odium incitari, vel ad lenitatem, et misericordiam revocari solet multo liberius adhibentur, ad quos motus excitandos caput e, ut in ipso oratore impressi, appareant, atque insiti: ~ "

Miram etiam vim habet in

hoc

hoc ipso, imagines rerum absentium ita complecti animo, ut eas præsentes habere videamur.

Enumeratio autem non tam est laudatori, suasori, non sæpe accusatori sæpius quam, res est necessaria. Quæ autem enumeranda erunt, cum pondere aliquo dicenda sunt, acutis quae sententiis, et figuris illustranda, brevissime quae repetenda: nam si immorabimur, non iam enumeratio: sed altera, quasi fiet oratio.

his expelicitis laus, honor, ac gloria Jesu Christo.
7° idus Maii 1571.

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

/ Cōmetaria in lib. metaphysicor. Ar.lis. —

An det met.ca quidnã sit, & quę illi sub iecta materia. —

Cum Ar.is metaphysicã explicare mihi sit ppositum, operę precium me facturum existimaui, si hac prælectione an det pa philosophia, qd nam, & qualis sit, & circa quod genꝰ subiectum versetur, ne hospite insalutato, Ar.is cōtextu ag grediar, demostrem. verũ cum questio an e questionem quid est natura præcedat, vel attes tante Ar.le in top. ab hac ducendum ee initium mihi psuasi, quo aliquor hoium phicam heresim, qui an talis scientia sit, hesitare nõ verent, de medio auferam. dari itaqꝫ met.cam hac efficacissima rõne ita demostro. cũ plura ad vnum referuntur Ar.is e iudicium in libris po liticis orgꝰm e inter illa vnũ ee, quod ... illa ... ab eo dirigat, ac guber ... maxima sequeret con ... nec directo ordine ad fine illum reduce ... ꝫ oēs artes, & scientię ad vnã hominis su ... felicitatem referut / & inter illas vnã ee ... quę reliquas ad illum hois fine extre ... dirigat. propositio his familiaribꝫ exem plis ondi pot. corpꝰ, & animꝰ ad vnũ homis

M.C.D. 2022

vinculum referunt, ita tamen ut animus gubernandula [illegible]
neat, corpus ab eo regat, ac natura guberne
sic et interaie vires irascendi, et concupiscendi [illegible]
sententias ab una sola ratione secundum naturam reg
ac gubernari videmus. propositio igitur apta est, cum
plura ad unum referuntur etc. assumptio et presen
ta est, ex fide nostra orthodoxa, omnes scientias ad v
hominis beatitudinem referri. ex quibus restat
ter illas unam esse debere, que reliquis do
ac imperet, hanc autem propria voce sap
dices: sapiens siquidem est alios regere, ac que
prefata pa queque recta methodo explicandi
nobis est, quenam hec sapientia sit. illa igitur omnium
scientiarum sapientia nominabitur, que in contempla
ne intellectus maxime posita erit, vel ut [illegible]
rum que est maxime intellectualis, quod [illegible]
gentis similitudine demonstro, [illegible] ac
n homines, qui intellectu maxime vi[illegible]
pientiores, et maxime natura idonei
os regant et iudicant: sic et illa [illegible] scien
sapientia, et maxime idonea, ut aliarum g
naculla teneat, existimat que in conte
ne intellectus maxime posita est, vel que max
[illegible] intellectualis. hec autem
[illegible] maxime idonea sit, ut ab intell

perci

[illegible] possint, vel quae maxime sint, ut ita loquar, intel-
ligibilia, [illegible] sunt primae rerum causae, et initia,
et maxime, et substantiae omnino separatae.
[illegible] rerum primas causas, et initia maxime idone-
ae, ut ab intellectu percipiatur atque de [illegible]
certitudine cognitionis intellectus ita de-
[illegible] illa [illegible] intellectus noster certitudi-
[illegible] idonea maxime sunt ut ab intellec-
[illegible], si intellectus noster certam veri-
cognitionem acquirit per primas rerum causas, et initia,
[illegible] iudicium [illegible] cap. 1° et 2 met. ca. 3°. —
rerum causae, et principia maxime sunt (ut
loquar) intelligibilia, et ex consequenti illa sci-
[illegible] circa haec versatur, cum in contemplatione
intellectus maxime possita sit, sapientia dicitur. 2°
[illegible] quae sunt idonea ad modum esse, ut intellec-
[illegible] atque [illegible] habitudine sensus ad
[illegible] ita [illegible] firmae quemadmodum sensus res sin-
[illegible] considerat, ita intellectus res uni-
[illegible] contemplatur, quae magis sunt universa-
[illegible] idonea [illegible] intellectui [illegible]
sunt id quod [illegible] bonum, verum, unum, ens
[illegible] acto [illegible] transcendentia, et ex con-
[illegible] illa scientia quae circa haec versatur, cum in contempla-
tione intellectus maxime posita sit, sapientia vocatur.

demum

[redacted]

M.C.D. 2022

id quod ẽ vniuersẽ sumptum. — in hac siquidẽ
sciẽtia entis (quod vulgo appellãt) p̃mas causas,
& affectiones maximũs. —

2° Omnes homines nã: ore-
[illegible] hoc metaphysicis op9 duas partes
[illegible] in partes, p̃fationẽ s. atq3 tractatũ
[illegible] distribuit: in p̃ori parte, quã duobus
p̃oribus capitibus libri p̃i absoluit, duo ex-
plicare videt, nimirũ circa, quę versat
metaphysica, & quibus scientia sit: deinde
illud docere videt: p̃fat dignitatem sci-
entię in vniuersum, & cognitionis ordinem.
dignitatem at scientię in vniuersum p̃mag-
nitate ex eo demonstrat, q sola sit, quę homi-
nũ naturali appetitui satisfacere queat.
omnes siquidem [illegible] homines natura sci-
re desiderãt, quod sane principium p̃efer-
[illegible]num, hoc ẽ sensum amorem, quo ab ale-
[illegible]; ita plane [illegible] omne imp̃fectum
natura appetit suam p̃fectionem, ita namq3
materia appetat formam, sic intellectus in po-
tentia ẽ ad omnia, vt autor ẽ Ar. in libris
de animo, nec in actum reducit, nisi p intelli-
gere, & scire, multa n. ẽ eorũ q sũt ale intelli-
gere, —

q. intellectus nã scire [illegible] in actu redu-
ctus, et sibi acquirere perfectionem. / 2.o e [illegible]
(qui ab intellectu dr. [illegible]) natura [illegible]
sideret. [illegible] 2.o [illegible] naturalem [illegible]
[illegible] ad sua [illegible]
[illegible] sic n. dicimus [illegible] esse [illegible]
faciendum, et [illegible]
peculiaris, [illegible] operatio e intel-
ligere, et scire, cu[illegible] beneficio a ceteris anim-
alib. secernit, ut voluit Ar. e de historia [illegible]
malium. / 3.o omnes homines [illegible] cognitione [illegible]
scientiam, ã natura sit [illegible] postrema [illegible]
quia res appetit suæ [illegible] coniungi, [illegible]
ut [illegible] perfectiõ possit, [illegible] unde [illegible]
[illegible] perfectissimus ab [illegible] phy.cor [illegible]
primum [illegible] habeat [illegible] sub [illegible]
[illegible] principia sunt [illegible]
[illegible] intellectus nõ [illegible], ut [illegible]
[illegible] coniungi, nisi [illegible] esse, et sci-
[illegible] omnes [illegible] considerat, ut [illegible]
[illegible] conectit. [illegible] tendit
[illegible] Ar. [illegible] demonstr-
[illegible] nõ ee met. [illegible] (cum propt-
[illegible] inquirere: cum nullo a [illegible]
[illegible] sit appetitus. —

//Signi

//Signum autem est sensuum amor, &c./

...tem Ar.es indicio quodam ex sensibus nos mo//
... desumpto a proprio illud proxime a nobis
...monstratum expres. s. q. oes homines sensus
...proxime diligamus tum qr. ad cognoscendum
...pre valeant tum qr ad vitam degendam
...tiles sunt, inter quos omnes facultas videndi
...ana bis magis diligit, et si nihil acturi
...q. magis nostram iuvet cognitionem
...eidem pfectius cognoscit, & plures rerum
...rentias nobis ondit. pfectius aut cognoscere
...reliqui sensus ita demonstro. Quanto facul
...s cognoscendi magis e (vt ita dicam) spiritalis
...fectius cognoscit / sed visus e huius modi / per
...tius igitur cognoscit. propo maxime p3.
...iectio ita pbat / ille sensus magis e spiritua
...qui minus immutatione cum
...teria ab obiecto (e n. sensus actus p im
...tatione ab obiecto) sed medium & perci
...endi organum minus immutat a proprio
...iecto / g. videndi facultas magis spiritua
...is e. — propo p se nota e. — assumptio vero
...c familiari exemplo ostendi potest.

calor

calor, et reliquae qualitates tactiles nervum
qui proprium est tactus instrumentum, et aerem
qui est veluti medium, materiali (ut ita lo-
quar) immutatione immutat, calfaciunt e[illegible]
calfaciendo vel refrigerando: color vero [illegible]
humor chrystallinus precipitur videt[illegible]
num, nec aerem medium ita immutat [illegible]
ore afficiat: sed potius illius imagine, e[illegible]
actum spirituali quodam modo suscipiunt [illegible]
[illegible] videndi facultatem magis [illegible]
vitalem esse inter reliquos externos sensus
et ideo perfectius cognoscere.
Plures res nobis duos visum demonstrare
confirmo a reliquis sensibus exteriores illi[illegible]
cidentia dijudicat dum dicimus, quae [illegible]
ra corpora a caelestibus distinguunt. visu[illegible]
illa est accidentia diiudicat, quae utrique
corporum communia sunt / sed visus plura [illegible]
demonstrat. Antecedens hoc familiari expe[illegible]
[illegible] constabit, auditus, gustatus
tactus, tactus/ sonum saporem, odorem, et
[illegible] qualitates, quibus haec elementaris regio [illegible]
sima a suprema distinguitur caelesti, in qua

nec

nec sanguis reperit, nec odor, nec sapor, nec frigus,
et sic de reliquis — visus aut tantum dijudicat
[illegible] ane corporibus tam inferioribus, quae gene
rant, et corrumpunt, et corporibus celestibus conve
nire, ne quid tempore, aliquando vero videt per
[illegible]cem — 2.° auditus, gustatus, olfactus
[illegible] illa tantum discernunt, quae corporibus sensi
[illegible]biectis quodammodo difflant, et effluunt,
[illegible] sensibilis ille transeuntes, tamquam et
[illegible] quo odor difflat ab obiecto percipitur: idem
[illegible] de reliquis duobus indicium — visus sibi
et tactus illa cognoscunt, quae in rebus ipsis
sensui obiectis permanet, cuius generis sunt calor,
frigus, color, et reliqua, unde fit, ut visus et tac
tus indicium rebus ipsis sensui obiectis attri
buat, et quia inde magnitudo, figura, et reli
qua communia sensibilia, ambo res (ut ita
dicam) sensibilis dispergit a visu, et tactu
percipiunt, et magis et a visu: quia a tactu
[illegible] tum ad videndi facultas maiorem
[illegible]m habet ad cognoscendum: quia tactus tamquam
[illegible] rebus illa communia sensuum obiecta
[illegible] accedat ad calorem: quia anatnor

tactiles

tactiles qualitates: siquidem color cosequitur omne corpus habens quantitatem: frigus vero calor, et reliquae tactiles qualitates nō semper illud consequuntur: [illegible] erigit maxime visum inter omnes sensus nos diligimus [illegible], et plures, et plura dignoscimus [illegible] est quod habimus [illegible] omnes homines natura sciendi [illegible] noscere appetere.

Animalia igitur [illegible]

4. ibi: [illegible] dit. cum Ar. alteram hypothesim, quam ab initio proposuimus, cognitiones ordinē, tum in brutis, tum in hominibus: hac in parte [illegible] cognitionis gradus in bestiis Ar. statuit. [illegible] in eo elicit, quod ubique omnibus [illegible] comune inquit. n. omnia animalia sensum habere. cum n. omnis sentiens forma sit animalium, et veluti natura illorum, omnibus quidem sensus a natura tributus [illegible] non in omnia habent omnes sensus. et n. nullum reperies animal, quod tangendi facultate ca[illegible] cum illa sit reliquorum sensuum basis, et fundamentum, et illa diiudicet, ex quibus [illegible]

cōstat

conflat, cuiusmodi sunt 4. primae qualitates, calor,
frigus, humor, et siccitas [illegible]
quae potentia [illegible] omnibus animalibus tribuitur:
[illegible] dubitari queat quare tactus magis necess[arius]
[illegible] visus sit perfectior [illegible]
[illegible] in multis animalibus, quae sensum habent,
[illegible] in memoria, cuius generis sunt quaedam
[illegible] ne moveantur e loco ad locum [illegible]
[illegible] de genere ut conchae, et idem [illegible]
[illegible] in multis animantibus [illegible]
imaginatio, memoria quae illam sequitur, non reperitur
[illegible] homines qui a loco ad locum longe distan[tem]
[illegible] moventur, vel qui vita sunt consequuti,
vel qui detrimentum aliquod [illegible] eum
[illegible] queat, memoria indigent, ut in illis
[illegible] quae [illegible] conservent, quae consequi
[illegible] idem et de [illegible]
[illegible] conchylia
[illegible] vel
[illegible] indeterminatum [illegible]
[illegible] imaginatione [illegible]
[illegible] hoc est distinctione et
[illegible] memo
[illegible] ex [illegible] consecta

[illegible]

rium

M.C.D. 2022

Ex [illegible] colligere licet, et omnem [illegible]
quae [illegible] prudentiae sunt: alia vero na[illegible]
quae significe sunt prudentiae [illegible]
[illegible] iudicio 2. Rhetorices, memoria[illegible]
intellectus (intelligentiave) et prudentia
Quare [illegible] [illegible] memoria non [illegible]
[illegible] sunt: quae vero [illegible]
[illegible] sunt [illegible] habentes non
eodem modo in hominibus et in [illegible]
[illegible] de rebus [illegible] — in [illegible]
[illegible] perfectis natura [illegible] instruuntur [illegible]
[illegible]. Quare [illegible] libro ethicorum
[illegible] in homine [illegible] rectam ratio
nem appellat rerum agendarum. // [illegible]
[illegible] memoria habens
in [illegible] quae quidem prudentia sunt, [illegible]
[illegible] addiscere possunt, [illegible]

objectio. Quod si dicas vehementer sane [illegible]
[illegible] inde [illegible] habere [illegible] iudicium [illegible]

solutio. Dicemus non [illegible] vehementiorem [illegible]
[illegible] motio [illegible]
[illegible] videmus [illegible]
invertere non ingenii sane [illegible] vehementi [illegible]

agitatione:

M.C.D. 2022

agitatione. — /// Postremo est in illis animan-
tib9, quae una cum memoria, auditu habent:
ut haec [illegible] prudentia sint, et addiscere possunt;
nec id temere. Est quidem [illegible] differ-
entiae sensus vel Ar. in [illegible] 3. de anima —
// Si tamen [illegible] animal, quod habeat audi-
tum, et careat memoria — /// dicemus id fi-
eri non posse: siquidem sensationes, quae obiecta [illegible]
[illegible] per medium, in quo est auditus in
[illegible] animantibus reperiuntur, quae motu progres-
sivo moventur, in quibus diximus memoriam
necessario reperiri. — /// — //

// Atque haectenus tantum de meta-
physica dictatum est. —

// Laus, honor, ac
Gloria Deo
Optimo Ma-
ximo.

// Jhs.

Ex ipsis dilint.

The ... nov. cum Oct. 1571.

Isagoge hec e, introductio ad utramque Theologiam. //

1.a Cogitanti mihi, candidi auditores, audi...
iam vesperi unde ... est
Legit... cogitantique mihi tem-
poris quidnam vobis prelegere possem, ex...
lectando presertim multos ...
Rdi patris nostri ...
spiritu ... efficaciter ... multis ...
sas, quapropter ego ... presentia ...
debere ... Isagogen ... premedi...
excogitare, eamque vobis prelegere
vos facilius, atque utilius utramque Theo-
logiam; tam positivam, quam scolasticam, ...
audire, necnon consequi valeatis; quod opere ...
sarcinam etsi multum laboriosam, meis tri...
licatissimis humeris impositum propter vos. Estote ...
obsecro grati: et coadiuvate me quantum po...
teritis in hac re predictam isagogen cum ...
benivolentia, attentione, studio complectentes ...
Nam ita facientibus vobis ipsa passim me di...
fidius non parum serviet: sed etiam supra m...
dum oblectando in toto hoc Theologico decur-
su fauebit, suppetias feret, patrocinabit...
hec de meo proposito, ac instituto. //

// Prologomen...

Ihs.

Prologomen, sive maius cap. 1.m ~ Fo. 8.m

De sensibus sacrae scripturae. ~ 8.

...am de partitione operis nonnulla subiungamus.
...er hic tractatus, seu libellus isagoge inscriptus
...tribuetur in capita, et articulos: sicuti Divi
...a scriptura in capita, et elementa; et sum
...a sancti Thome in Questiones, et articulos.

Articulus Primus.

In sacra scriptura sub una, atque eadem
litera multos contineat sensus. ~ 8

Circa titulum observato quod sacram scrip
turam tm intelligit novum, et vetus testa
mentum. ~ proposite Questioni unica thesi
generali hoc modo Respondere possemus. ~
Sacra scriptura sub una, atque eade litera
plures quandoque habet sensus. Quare n. Xo ... conclusio
ut res fiat dilucidior, ac locupletior, tripli
ci thesi, atque assertione faciamus satis in
hunc modum. 1.a Sacra scriptura sub una, 1.co. ratio
atque eadem litera aliquando continet sensum lite
ralem, et spiritualem. ~ 2.a Sacra scrip 2.a
tura, et c. aliquando patitur plures sensus litera
les. ~ 3.a ac postrema Sacra scriptura 3.a
et c. aliquoties habet sensum spiritualem,

seu

M.C.D. 2022

seu mysticum triplicem; allegoricum, tro pologicum, seu moralem, nec no anagogi cum. ~//~ Qm ait ille veremur sine lege,
2.ª / aut rõe loqui: iccirco e quum erit T hesesões su perioris lectiois aliq̃ lege, aut rõe corroborare. sz p9 cinz in qibg illis / sensg / inueniat, quid nõie sensg sig.ficet interptemur. in presentia sensus nihil aliud notat, p id, q mens insemet rega concipit ordem aliquã legẽdo, aut audiendo.

// Pbatio omniũ assertioniũ. ~

Divg hieronymg de Paulo loqnẽs, ait insingu lis vbis multiplices latet intelligentia / gene ralis Pbatio singularũ thesium suo ordine relic ta generali. // 1.ª in hunc modum. ~// Beatg Gregorig 15.º moraliũ. habet sacra scriptu ra omnes sciãs ipso locutionis sue more trans cendit: qr vno, eodẽ sermone / dum narrat g stum / ecce literalez. Pdit mysteriũ / ecce spiritualem. / g. etc. ~ 2.º rõe sireta prodũa turz sciarũ, cuz earũ autorũ. Autor sacre scrip ture ẽ Deg: ceterarũ hõ. / g.º in potestate autoris divine scripture ẽ, q vba significet.

&

Ihs.

& ressit signa aliarum rerum, atque sensus literalis. 9.m
lis ex verborum significatione habet: sensus autem mysticus
quoties cum per res per voces significatas alias connotat,
g. etc. — // observatio. —

Bifaria intelligi potest res esse signa aliarum rerum, vel
in primordio earum: vel postea. Si postea, homini etiam
convenit posse facere rem unam alterius fore signum. Si autem in primordio, hoc etiam duobus modis capi
potest, scilicet generatim, atque particulariter; quod si particu
lariter in facultate et hominis, non tamen ad imita
tionem: sed et ad significationem; gesta enim quae sunt in hu
manis historiis possunt ab homine interpretari, ut signa
aliorum non solum per modum imitationis; ut gesta
fortia illustrium antiquorum imitanda sint a succes
soribus: sed et per modum significationis puta quod illa, ut sig
na habeant gerendorum. Quid quod et nos movendo
caput, aut pedes, vel aliam rem artificiosam faciendo
possumus ex conventione aliqua mutua inter nos aliud
praeseferre. Generatim autem soli Deo proprium est, ac
genuinum. — // — Confirmatio 2.ae thesis. —

1.o testimonio d. Aug. 12.o confessionum dicentis non est inco
veniens si etiam secundum literalem sensum in una litera sacrae Scrip
turae plures sint sensus. — // 2.o ratione autor divinae Scrip
turae est Deus omnia simul suo intellectu comprehendens, ergo etc.
probatur consecutio: quia sensus literalis est quem autor scrip
turae intendit. — // Corroboratio 3.ae — // — 8

ad

ad hebreos 7.° legimus lex vetus figura e novæ legis,
Ecce sensum allegoricum: et ipsa nova lex teste Dio
nysio Areo. e typus, et figura status beatitudinis: ecce
anagogicum: in lege aut euangelica, quæ sunt ges
ta in capite, hoc e, in Christo D.° N.° sunt signa
eorum, q nos agere debemus, ecce tropologicum.
3. Ad maiorem certitudinem, et robur eorum q docuimus
heri, et nudius tertius in hac lectione, et vetura dim
ne bimus aliquot dubia: in præsentia circa duas
extremas theses superiores speciales. //

// Dubium circa primam.

An sit usque adeo certa, ac vera q sit de fide. Rx.
contra hereticos et præsertim cotra heresiararcham
Luth.m subsanatem in hac parte, ac deridentem The
ologos scholasticos afferentes esse de fide.

// prima probatio.

Oseæ 2.° legit ex egypto vocavi filium meum;
quod ab eodem propheta expresse de populo Israe
litico exponit. Matt.° at 2.° euangelista interpretat
de Christo D.° N.° et c. 8. 2.° exodi 12.° habet
os no comminuetis ex eo: quæ verba de agno pas
chali explicant. et tu Joannis 19.° euangelista
declarat de Christo milites, inquit, eius crura no
fregerunt. q.° et c. Quodq et Paulus apos. sæpe
sæpius nos admonet in suis epis. ut videre e ad

Galatas

Gal. 4º. / 1ª ad cori. 10. / ad col. 2º. / ad hebreos 10. Christum docuisse suos discip. interpretari scripturam in sensu spiritali, non tm. vbis, sz et exemplo: Joan. c. 3º. dixit Christ. de semet ipso spiritualiter. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: ita opz exaltari filius hominis. vbi tota illa historia exponitur ab ipsomet Christo spiritualiter de se ipso: id idem fecit Matt. 12º. Sicut n. fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et 3. noctibus: sic erit filius hois in corde terre. etc. //

// 2m. dubium circa 3am. thesim. —

An sit de fide et illum triplicem sensu mysticum. Rº. aiens. pbat 1º. ex com., et vnanimi consensu vtriusque ecclesie, tam grece, qm latine. nam Origenes 4º li. periarcon ca. 2º. et Aug. 1º. li. sup genesim ad literam ca. 1º et de vera religione ca. 15º. et de trinitate ca. 9º. hoc clarissime psitentur vna cum ceteris doctoribus vtriusque ecclesie, quos breuitatis causa non nominamus. — 2º. 1ª ad cor. 9º di. pa. explicat hec vba / non alligabis os bovi trituranti / in sensu allegorico de concionatoribus: Que tn vba ad lit. deut. 25º. de bobus intelliguntur. vbi precipiebat ne alligaret bobus ora. g. sensus allegoricus. — ad Gal. 4º. legit / illa autem, q sursum e hierusalem mr nra libera e,

et

et ad hebreos 12. accessistis ad Syon monte, et ciui
tatem Dei viuetis etc. g.° e sensus anagogicus.
in literis et euangelicis prescriptiz regit vetus
test.m in his 3. sensibus explicari, q. et. paz
populus Judaicus figura fuit populi Christi
ani; et ritus, et iudicia, et sacrificia reipub.
Mosaice presefereba͞nt in nra republica, ma
sacrameta: et, que sunt in lege Mosaica, et
que sunt in lege euangelica futuraz beatitu
dine nobis exprimu͞nt, dicete pau.° ad Rom. 1.°
p ea, que facta sunt intellecta conspiciuntur etc. g.
sensus spiritalis triplex e, allegoricus, tropolo
gicus, anagogicus: ~//, Obseruatio ~

hi tres sensus spiritales no accipiunt in tanto rigo
re, vt vocabulo alterius alter no possit intelli
gi: na d. Aug. li. 3.° de doctrina Christiana ca. 5.
p allegoriam vult hos tres sensus intelligi.
Quid n. ait allegoria e, q figurata locutio.
d. et hieronym. sup illud Isaie 1.° cognouit bos pos
sessorem suum, dicit sensuz spiritalem dici
anagogen. ~// proprie tn sumendo hos sensus
in rigore no pot vnus alterius vbo appellari. ~

Dubiu circa 2.az thesiz specialez. 8

M.C.D. 2022

(49)

nus sit de fide, circa quam illustres doctores eccl. discrepunt, facti X homo na. ees eodem modo sentiunt. Alii n. ptem aientem; uti nos; Alii vo partem abdicantem sequunt. — Prima pbatio. — S. Aug. li. 12. co fessionu multis in capitib9, & maxime c. 24. 25. & 31./ & 3. li. de doct. christna ca. 27 et li. 1o sup genesim ad lit. ca. 29. huic nre sententie, & c. — 2a. Probatio. — p.o paraly. 22./ & 1. Regu 7o habet / Ego ero illi in patrem: & ipse erit mihi in filium; Que vba ad lit. de Salomone filio David intelligunt: nemo n. nisi stolid9 seriem illig texti penitus aliter acciperet. fuit n. filius Dei p adoptione: & tn d. Pa. ad hebre. 1o illa vba exponit in sensu literali de Christo D. No ex hoc n. pbat angelis ee maiore, & no quomo:, sz efficacissime, & sufficientissime, &. 3a. pbatio — Ps. 2o legit / Dns dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te, Que vba a sacris doc. sm litera multifariu exponuntur. — pmo de aeterna filii Dei generatione, sm qua dicit hodie genui te: qm in eternitate neq heri, neq cras e: sz tm hodie; neq preteritum, neq futurum: sz tm presens. 2o. Actum

3.ª Luc. interpretat[ur] de tertia imortalitatis Christi resur-
rectione. hodie (inquit) genui te: qr reparaui te
cu[m] resurga[m] esses mortuus. ~ // 4.ª probatio/. in initio
p.i ca. geneseos scriptum ē/ In principio creauit
Deus cælum, et terram; que in sensu literali
multifariam, multisq[ue] modis sacri interpretes
1. Declarat. ~ 1.º in principio .i. in filio Dei,
p[er] quem et cælum, et terram, et alia dia fue-
2. re condita. ~ 2. in principio .i. in 1.º instanti
temporis fuit mesura creationis rerum. ~ // ~ 3.º
3. In principio .i. in principio ordinis. nã p.º omn[ium]
cælum, et terra fuere creata. vnde Cōcilium
laterenense ca. firmiter de summa trinitate, et fi-
de catholica duo colligit consectaria. ~ p.º
Ante celi, et terre creatione, creature spiritales
nō sunt condite. 2.º posterius/ mundus nō fuit ab eter-
no; vti falso nonnulli sunt philosophati. ~ //
5.ª probatio ~ d. Tho. in questionibus disputatis de po-
tentia Dei q.e 4.ª ar. 1.º ait nullum fidelem de-
bere reticere multos istos sensus. p.º qr hoc pertine[t]
ad maiestate[m], et autoritate[m] diuine scripture, q[ue]
sub vna lit. adimpleat multorum intelligentias.
2.º ex hoc summus bo[..] copletiores, et pitiores tum
ad confirmanda dogmata fidei: tum ad infirmā
das hereses, et errores. ~ // 3.º qm spiritus sanctus, qui
e autor primarius huius sacre scripture est

M.C.D. 2022

ingenio capacissimo, qui sub una intentione, et unica litera; cum dia simul comprehendat; diuersa significat apud nos verissima tamen, et inter sese miro modo cohaerentia, et ad mores, et ad nostra comprobandam fidem. ~//~//~//

5.a Proporiamus iam: atque dissoluamus aliquot aduersariorum arg.ta ut, quae profitemur in hoc articulo semel, iterum, atque saepius magis corroborata sint. / obseruatio. Causa breuitatis in nostris dictatis / an. / significabit ans: / s / sumptiones: p / probatio: a / assumptio: c / consecutio quam concedet, aut negabit: et cons quam distinguet. ~

Arg.ta aduersariorum. ~ P.m arg.m quod Achilles vocatur in hunc modum. ~// Varietas sensuum in una scriptura confusionem parit et deceptionem. / g. sub una litera non possunt esse varii sensus. an / probat multiplicitas sensuum gignit homonymiam. homonymia autem confusionem generat, atque deceptionem g.o ~ c / probat: nam quum multa sint significata aequiuoca eamdem respiciunt lit.m et vocem, aequiuocationis deceptiones progignunt, quod facile est ostensu quum una litera complures sensus historicos, ac literales in se comprehendit. / g.o etc. ~ Ad 1.m an / diffitemur. esto n. sensuum multiplicitas quandoque aequiuocationem: aliasque multiplicitatem videatur procreare: tamen numquam in scriptura sa. neque confusionem, neque deceptionem, neque incertitudinem parit: et tametsi nemo Dei

consiliarius

cōsiliarius, aut censor, aut iudex ēē possit, præser
tim cum multi sint literales sensus sub eadē litera
si oēs quadret tum ad nr̄os mores, tum ad ea, q̄ sunt
fidei; nr̄am effectō concernut exercitationē, et
autoritati Scripturæ nihil detrahunt. q̄ si fortassis
subobscuri fuerint tunc ad sacram Anchoram
Matricis Ecclesiæ Romanæ confugiendū, ab q̄ua
accipiēdum ē quis sensus sit verus literalis: et quis
Mysticus Dicēte Aug. in quadam epist. euange
lio nō credere, nisi autoritas ecclesiæ me admo
neret. Quid: q̄ et ex dicā. notiss.m ē, et satis cōper
tum nō posse deceptionē homonymiæ cōmitti, quin
simul et æquiuocatio cōmittat: nō tn̄ cōtra. exē
plorem illustremus ita rōcinādo / oīs canis latrat;
sydus celeste ē canis / g.o latrat. deceptiō mihi est
æquiuocationis, atq; æquiuocatio: tn̄ si dicas / oīs canis
subsa / atq̄ canis æquoreus canis g.o ē subs.a vbi æqui
uocatio cōmittit: canis. n. æquiuoca vox ē, et tn̄
nulla deceptio pˀpatrat: Sic Sic in scriptura sa.
q̄n sunt multi sensus cū nō referant ad vocē ambi
guam, atq; homonymā: Sed ad res significatas pˀ voc
et oēs alii sensus sup̄ vno fundent literali, ex q̄uo
efficax arg.di rō petit; et ad vnicā Dei intentionē
anhelet. Idcircō neq; incertitudinis, neq; confusio
nis, neq; deceptionis increpanda venit scriptura sac.
Ad q̄uā rem melius pˀcipiendā aiaduertēdum ē/

multipl.e

M.C.D. 2022

multiplicitatem trifariam posse inueniri in sacra pagina: 1º per dictionem mere homonyma: 2º per analoga: et 3º quia significatum proprium unius vocis est figura alterius rei: sicut Salomon fuit expressa figura Christi; tunc enim licet, quae de Salomone dicunt (ut filius David fuit) de nullo alio intelligant, nisi mystice: tamen, quae dicuntur de Salomone ut figura est immediate, intelligunt de figurato et secundum literam / Quicquid dicant alii putantes non esse sensum pure literalem. Unde colligamus multa dici in sacra Scriptura de re proprie significata per vocem, et precise sumpta, et non de alia; 3º namque Reg. 11º de Salomone dicitur quod fecit templa idolorum, quod certe Christo nullatenus asscribi potest. Quae autem dicuntur de re, quatenus figura est de figurato, verius, ac principalius intelligunt; sicut est illud supra adductum, ego ero illi in patrem etc. — Quae tandem de solo figurato, alii congruere nequeunt; uti de Christo per Salomonem figurato dicitur psalmo 71º et dominabit a mari usque ad mare; et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. — // 8

// Observatio. — //

Tametsi sensuum diversitas difficultatem aliquam ingerat Scripturae sacrae: non tamen confusionem. nam utillime disposuit Deus veritatem fidei sub

aliqua

aliqua difficultate in sacro eloquio nobis innotes
cere, præter 3.ia vtil. Tho. quolibeto 7.o et Aug. in lib. 3.o
1.o de doc. Christ.a referunt. — // 1.mo ad tollendam nau
seam, atque fastidium: nam ad difficiliora major
assurgit attentio, quæ effectó fastidium aufert,
2. atque expellit. — // 2.o ad tollendam in nobis su
perbiendi occasionem, ex hoc quod homo videat
se veritatem fidei aut nullo modo, aut cum diffi:
cultate posse percipere, oportet ergo nos humiliari, quia
in malivolam animam (teste scriptura Sapientiæ 1.o)
et subiecta peccato non introibit sapientia. — // 3.o
3. vt fidei veritates ab infidelium cachinnis, atque ir
risionibus securius defendantur, dicente dno Mat. 7.o
nolite sanctum dare canibus; et margaritas po
nere ante porcos. — // 2.m argumentum. — 8

hoc 2. arg.m Hercules ab adversariis dici pot, et
e.i. d. quia ex sensuum tanta diversitate enervatur, atque
aufertur vis, robur, et firmitas arg.di atqui sacrum
eloquium efficacissimum esse debet ad probandum aliquid
et colligendum. ergo non tot sunt sensus sub vna litte
ra. — R. probatur. argumentari a propone disiuncta ad
alteram partem diffinite vitium est, vt aut est dies, aut
nox; ergo nox. sed qui argumentatur ex aliquo loco scrip
turæ varios complectente sensus, argumentatur a pro
positione disiuncta ad alteram partem definite; ergo etc.

//ad

M.C.D. 2022

Ad 2.m p/ negat: & a/ pbationis et negat: naq̃n sensg literales sub vna sunt litera nō sunt distinc tiz: sꝫ copulati: vn̄ nō argumētamur á distinc ta prepositione: sꝫ potig á copulata, exo qua quaꝫ cumqꝫ parte absqꝫ vitio possumg colligere. ~//

//Obseruatio. ~

Efficaxo argi di genus in sacra pagina exo solo sensu literali* trahit: nō tn̄ oī: sꝫ soluꝫ abillo, qui * ē.
euidenter cōstat, aut constare pot p voces expmi immediaté; proprie, vel figuraté, ad cuig maio rem euidentiam annotandum ē/ q̃n sub eodem textu diuersi sensus tradunt; vt tradut sacti sup pmo ca. 1. geneseos; tn̄ posse sumi argu.m efficaxo abillo, in quo diuersi sensus conspirant. demūg in exeplu facilig, quod legimg Danielis 9. de 70.ta hebdomadibg, quaꝫ circa supputa tionem nō eodē mō latini, et hebrei interpetes sese habent. differunt siquidem circa pncipium illaꝫ, atqꝫ pgressu: cōueniut at oēs in vltimo illaꝫ termino. dicut. n. iā ēē finitas. vn̄ exo hoc, in quo cōcordant efficaciter colligit/ q.º Messias iaꝫ aduenit. ~//~ Consectarium. ~

Q̃n sensg literales nō constabūt liquidó exo vocibus tunc etsi apud orthodoxos, interquos ē decertatio, ab altero ad alteruꝫ efficaxo ducat arg.m nō tn̄ apud infideles; vt exepli causa apud nos sensus

M.C.D. 2022

literalis horum verborum psalmi 32. psalte Regis verbo dni
celi firmati sunt. verbo dni .i. filio Dei, dicente
Joanne 1°. et verbum erat apud Deum. et per ipsum
hoc est verbum/ omnia facta sunt./ ergo et celi firmati.
Sed apud infideles non concludit. non enim admit
tunt personarum multitudinem sanctissime tri
nitatis. unde interpretatur hoc modo verbi dni .i. mandante
dno, atque dicente. quemadmodum inquiunt scriptura
dixit, et facta sunt. et more humano sic lo
quimur/ dicente centurione. tantum dic verbo, et
sanabit puer meus. ~ //

// 3m argumentum.

7a id, quod potest esse quibus erandi occasio evita
ridum in sacra pagina./ atque assignari alios sen
sus preter literalem in Diuino eloquio potest
esse maxima errandi ansa./ ergo non sunt assig
nandi tot sensus, preter literalem./ ass. probatur
si non verum est quilibet pro animi sui sententia scripturam
sacram interpretabit, et dicet illum esse sensum
spiritus sancti./ ergo occasio esset erroris ponere sen
sus alios, preter literalem. ~ // ~ Ad 3m/ ass.
negatur: et ad illius probationem sic respondemus/ autore
Aug. li. de doct. christiana/ nihil tradi in Diui
nis literis per sensum spiritalem in aliquo loco, quod
sit de salutis necessitate, quod non tradatur per literalem

in alio

in alio loco: vn nō ē in potestate cuiusuis ad suū libitum sensū assignare spiritalem: nā opz huiusce modi sensū fulciri semp, atq fundamētuz habe re in aliquo literali, si nō vult repulsam.

4.m arg.m / autore Arc. 2. topico / Contingit plura scire: intelligere Xbo vnuz solum. / g. pphetæ Diuina Xba scribentes, duz scribebant non intelligebant nisi vnū / g. neq exprimebant nisi vnum: nā voces, literæ, et scripturæ inter ptetes sunt cōceptionuz animi, atq eisdem subordinant: — // Ad 4.m bifariā possumus respondere. — p.o omnia admittentes, quæ ppo suere aduersarij in hoc 4.o arg.o nā nihil cōtra nos. Princeps n. autor scripturæ sacræ nō hō: sed Deus ē, qui, vti supra diximus, simul oia comprehendit, et nō tm voces significa re facit: sed et res p voces significatas. 2.o et pphetæ duz scribebant Diuina simul po terant intelligere præsentia, atq futura p præsentia significata: Quemadmodū simul apprehendimus imaginez alicuius, et rē, cuius ē imago / nō ē. ē inconueniens teste D. Thoma q. 1. tionibus de potentia q. 4.a art. 1.o Xtute Diuina Mosi, et cæteris pphetis fuisse reuelatas omnes veritates, quas nos de aliquo textu concipere

possumus

possimus, et eas sub una serie literæ ab eisdem suis
positas. sed dato, quod aliquid per verba Moisi signi
ficet, quod Moses non intellexerit: stat tamen, quod
spiritus sanctus illud significavit, atque expressit
per Mosen, et sic de aliis vatibus. ~ Observatio.
Intellectus bifariam aliquid intelligit; aut primo
aut ex consequenti. quod si primo verissimum est apud
Aristotelem 4.i arg.ti quod si ex consequenti et duobus modis
accipi potest. 1.o ex unitate eius, quo intelligimus: sicut
qui plura per unica speciem intelligunt, ut intelle
ctus creatus videns essentiam Divinam potest simul
omnia videre, quæ per essentiam Divinam videt.
Quid enim non vident, ait Gregorius; qui videntem
omnia vident. 2.o ex unitate rei intellec
tæ (scilicet qui plura, ut unum intelligunt: nam totum
unum est primo intellectum: et partes illius plu
res ex consequenti; intelligendo enim lineam, et partes
illius simul intelligunt autore Aristotele 3.o de anima, et
intelligendo propositionem, simul subiectum et
attributum intelligunt. primo autem, ac principa
liter, multa simul intelligere, fieri nequit. nam
intellectus in actu autore eodem et ibidem Aristotele
est perfecta res intellecta, quod perfecto intelligendum

e

ē cum q̃no s alis, nō q̃ essentia intellect⁹ fiat res intellecta, vel illi⁹ species: sꝫ q̄r ꝑfectissime informat ꝑ speciem rei intellectæ, quā eam actu intelligit: vn̄ si intellect⁹ simul multa ꝑmō intelligeret, idem esset, ac si res vna simul eēt plures.

8ᵃ Quintum argᵐ, Autore Aug. 2º. li. sup̃ genesim ad literam, maior ē autoritas sacræ scripturæ: q̃ sit humani ingenii capacitas, atq̃ sens⁹ spiritualis nulli⁹ ē autoritatis, cum ex eo nihil ꝓbari possit efficaciter, vt dictum ē; ḡ. talis sensus, nō ē sensus Diuinæ scripturæ. a, probat autore Dionysio in epis ad titum, symbolica theologia, hoc ē; mystica, & spiritalis non ē argumētatiua, ḡ. tum q̄r sens⁹ spiritalis sup̃ aliqua fundant similitudine: & vna res multis assimilari pot, vn̄ si aliquid colligerem⁹ ex eius particularib⁹ ꝓcederem⁹, captionem contis cōmittentes; vbi gr̃a ꝑ leone in sacro eloquio Christus significat roē fortitudinis iuxta illud vicit leo de tribu Juda. & et Cacodæmon roē rapacitatis dicente d. Petro in sua canonica 1ª c. 5º. tamq̃. leo rugiens circuit quærēs quē deuoret. Vnde si ita argumēteris; vicit leo de tribu Juda,

ḡ.

q. dæmon: aut circuit, querens quē devoret / q. christus; nihil colligis ob dictā captionē, et causā. Ad 5.m a / negat. si sensus spiritalis consideretur sm suā nām, et autoritatem: nā quatinus ē in se efficacissimus ē: sꝫ nos qr illum certó nō cognoscimus: ideó ex illo arguere nō possumus: causa aūt huius ignorationis ē similitudo, sm quā sensus sunt dicti: et vna res multis assignari pot: sicuti dictum ē: si āt sensus spiritalis consideretur ex ipa nā similitudinis, sm quā fulsit: affirmatio concedit et testimonia sanctorū. Dionysii I homine, et Aug.i sm hunc 2m modum accipienda sunt. —// Viæ duæ dignoscendi sensum literalem Divinæ scripturæ.

[illegible]rior via qua [illegible] sancti viri communiter exponū[illegible] d[illegible]inū eloquiū illa expositio ē literalis. habemus.n. sacros in Dei ecclesia, vt nobis [illegible] sensum explicet, dicete Pa. ad ephesios 4.o alii; dedit pastores, et alios doctores in ecclesia. —// posterior via / qn ecclesia vniuersalis

aut

aut concilium oecumenicum, aut summus Pontifex ex scriptura sacra nobis interpretatur, illa interpretatio est sensus literalis. Quemadmodum in concilio Ephesino probatur spiritum sanctum procedere a patre, et filio, ex illo Joannis 14º Spiritum veritatis. i. filium, qui est veritas, qui a patre procedit. et in concilio 6º Constantinopolitano probatur in Christo fuisse voluntatem humanam, atque Divinam ex illo Matthei 26º Verumtamen non sicut volo. i. voluntate humana: sed sicut tu vis. i. voluntate Divina. et nihilominus certum est, illum locum habere alium sensum literalem, non sicut ego volo. i. voluntate naturali. —

De dignitate, et efficatia utriusque sensus. —

Ut aliquem fine imponamus huic nostro 1º art.º tuo indicio satis oblongo, complectenti tamen in rei veritate multos articulos gravissimorum doctorum, in calce operis sine dubio, necessarium erit, conferre tantis per, ac comparare sensum literalem cum spirituali in prestantia, atque efficatia argumendi pro a hujusce operibus aut ter in hoc art. mensionem fecimus, quod quidem perfectius intelligi nequit, quam ex varia, nec non mutua collatione horum sensuum inter se se. —

Queritur

Questio quae ventilanda erit / sit praestantior, atque efficacior sensus literalis: an potius mysticus. / Super qua questione, hac difficultate diserte satis, et eleganter disserit Paulus Burgensis in additionibus suis ad Lyranum super genesim. iuxta quem ita Respondeamus Questioni. / Sacra scriptura una existens speculativa est, et practica: qua admodum Theologia scholastica. loquendo de ea, quatenus est contemplatrix sensus literalis, et spiritualis bifaria possunt comparari. scilicet universaliter respectu totius scripturae in communi et particulariter secundum specialia loca eius. Quibus primo modo comparent. Respondemus hac thesi. Si priori modo comparent. Respondemus hac thesi: anne spiritualis / an praeeminet sensus literalis: an quod aequalis sunt dignitatis. —) eis: et non numquam aequalis sunt dignitatis. probatur testimonio Aristotelis 1o de animo dicentis / una scientia (loquendo de speculativa) vel dignior alia ra, vel ratione obiecti, et materiae de qua tractat; vel ratione modi procedendi, ac certitudinis. Unde idem ait in 11o de animalibus / minimum, quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum desyderabilius est: quam certissima cognitio, quae habetur de minimis rebus, puta quod 2. et 3ia sunt quinque. ita si universaliter. //

isti

isti sensus conferant equales sunt in prestantia ac
dignitate, ratione materiae, de qua agitur: nam secundum utrumque
sensum de eodem tractatur; scilicet de deo, et creaturis
quatenus in Deum referuntur: quo vero ad certitudi
nem dignior est literalis. ab illius enim certitudine
dependet aliorum sensuum certitudo testibus
Aug.o de doct. Christiana dicente nihil est, quod
occulte in aliquo loco sac. scripturae tradatur,
quod non alibi manifeste exponatur; et Thoma
in 1.a parte; et quolibetis in hanc prumpe
te sententiam, spiritualis expositio semper
ab aliqua literali fulsimentum habere debet:
quod si particulariter comparentur, elarumque atque
maiori ex parte literalem spiritualis digni
tate materiae subiectae vincit, ac surgat, ubi gra
tia legitur de Abraham genesis 21.o duos ha
buisse filios: et Pau. ad Gal. 4.o allegoriis
exponit de duobus testamentis, patet ibi sensum
allegoricum antestare historico. Unum enim vero si ser
mo sit de sacra scriptura, quatenus sub se con
tinet practicam scientiam: consimiliter dicti sen
sus duobus modis conferri possunt, scilicet generatim
atque specialiter. et si generatim equalis

dignitatis

ihs.

dignitatis sunt ambo: nã scientia practica vel
et ancilla ẽ prestantior, que ad nobiliorẽ, ac
vlteriorem ordinat finẽ; vti Ciuilis prestanti
or ẽ militari teste Aris 1.º ethi. eo q illa
habeat p fine bonũ ciuitatis: hec xõ bonũ
exercitus. constat at finẽ vltimũ sacre ~~teoie~~
~~totius~~ doctrine, vt ẽ practica, esse vnum, et
eundem sm vtrumq ~~totius~~ sensum, eternã s.
felicitatem. q si conferant speciatim in quibus
dã locis sensus spiritualis precellit tanquã
propinquior vltimo fini; vt pz in multis pre
ceptis cerimonialibus: sicut cũz dr deut. 25
Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas
Quod exponit ab Apos. 1.ª corinthi. 9. spiritu
aliter de predicatoribus, vbi ondit sensũ spi
ritualem modice ee vtilitatis dicendo nũqd
de bobus cura ẽ Deo; q.si diceret no habet De
us talem curam de bobus, vt pter eos daret
legem hoĩ, qui ẽ bove dignior. 1º 2º. sz sicut
subiungit Apos. pter nos vtiq dicit. sunt
tñ multe alie considerationes sm quas sensus
literalis omniũ ẽ prestantissimus, ex parte
s. extensionis: nã quelibet quasi particula
scripture sensum habet literalẽ: vti in pn
cipio huius articuli hieronymus de Apocalyps

nobis

nobis insinuavit, necnō ex parte communionis seu
universalitatis: nā sensꝰ literalis communior ē.
dixer. n. ꝑcipiens spiritualem necessario ꝑ
cipit literalem: s3 nō contra: vn nemo e
adeo hebes, ac rudis, qui ex literali sensu
fructum nō possit reportare, iuxta illud
Aug.i/ doctrina Apostolica ē tam salubris,
atq; utilis, ut ꝑ capacitate utentiū nemi
nem sui relinquat expertem: sive. n. sint
parui, sive magni: habent in ea, unde
alant: et unde satientur..... ~~~ 8

(10.) // Obiectiones cōtra nouissimé dicta. :~

1.a / sensus, qui occidit ē ignobilior sensu vivifi 1.a
cāte: atq; sensꝰ literalis occidit: nā fm dat sireer
litera et autore Pau. lite.a occidit: sensꝰ at spiri
tualis vivificat.. habet. n. ex positione spiri
tali: spiritꝰ at affect. mte eodē vivificat 2. cor 3.o/ ꝑ er.
ad 1.am a/ negat. et ad ꝓbaez eiꝰ sic videmꝰ pa. ꝑ/ s.1.
literā nō intelligit sensuz literalem: neq; ꝑ seum
sensum spiritalem: s3 ꝑ literā/ legē mosaicā
q data ē in literis in duabꝰ tabulis decalogi con
scriptis, atq; libris Moysi, quē lex dr occidere fm
occasione. prebebat. n. peccati notitiam, ex qua
peccatū augebat ex malitia hoīuz, qui, ait ille,

semp

semp nitut in vetitum. - Quid q et sacramenta Mosaica cum no essent causa gratie, vita no dabat p spiritum aut lex euangelica significat, que data e in spu sacto in forma ignis, et latenter in cordibg hoium, juxta valitiniu Hieremie 31°. Dabo (inquit) legem mea in visceribg eorum: et in corde eorum scribam eam. hec lex dr vivifica re: qr e lex gre sanctis peccatorum vulnera et sacramenta ipsius causa sunt gratie. ~//~ 2°.

1. Autores sacre scripture in ipsius processu ex sensu spirituali multoties aliquid co probat, et no ex literali; p. etc 8. am. pbat pa. ad heb. 1 (uti supius diximus) ostendit Christum Dn. Ma ee Deum, et angelis majorem ex eo qd dictum /ero illi in patrem/ etc. Que vba sm literam no de Christo: sz de Salomone dicta sunt/ g. etc.

s. 2. Ad 2am observato pm dupliex argm in sacra pagini reperiri necessarium, atq irrefragabile: alterum vo verisimile, ac pbabile. 2°. oem sensum, qui habet in sa. scriptura ee literalem, etiamsi respectu alicui qnq sit mysticus/ ex his inderung ad am/ et illius pbationem/ sacros autores, et secun darios divine scripture potuisse uti in suis pba tionibg sensu spirituali pter revelationem, quia habebant, et spiritus sancti impulsum. nobis dub

no

no licet. Quid? q et quoties cumque utebant sensu quiresp ectu mei e spiritalis: tn ar in sacro elo quio contentus literalis e dubio pr ... 3.a 3.
Sensus literalis e corpus, et sensus spiritalis e aia, quae ceatera ... an probat testimonio Originis li. 4o periarchon ca. 2o et d. Cirilli in glogs super leviticu, et Philonis Judea disertissimi apud Eusebiu li. 2o. historie ecclesiastice ca. 17. — Ad 3m dicamus dia: sed nihil contra s. 3.
nos, sed potius contra obijciente: na substantia prestantior accidente: quia illius subiectu, et corpus ac fundamentum, ut metaphorice, 4m sensus in quo nunquam mendatiu accipit prestanti or e eos quae nunquam metit: atqui in sensu spiritali nunquam mendatium: in literali quaerere ...
Probat gen. 11o habet. Descendit aut dns, ut videret Civitate, et turrem, qua aedificabant filii Adam: et paulo inferius. Venite igr descedamus, et confundamus ibi lingua eorum etc. Vbi ascribit Deo motus localis, quo nunquam mouet. — inferius Daniel 8o legit. hircus caprarum habens unicu cornu insigne inter oculos cumcta ferebat ab occidete et contriuit cornua arietis stantis ante palude. Quam aries, et hircus secundum rei veritate nunquam fuere. sed aries notabat regnu persarum, atque medorum. et hircus regnu Grecorum, cuius cornu Alexadru magnu, qui fuit eorum rex, et cetera.

Ad 4am

M.C.D. 2022

ihs.

so. 4. Ad 4.am a/ negat. et ad illius probationem sic videmus.
neque secundum sensum literalem Deus movet motum loca-
li. neque aries, neque hircus extitere. nam sensus
literalis predictorum locorum, ac similium in sacra
pagina non est, nisi improprie velis loqui, quae voces
proprie, ac per se exprimunt: sed quae translatitie, atque
mystice. hinc est Deus intendit. primus et prin-
dentis animus concepit. Unde illud dictum geneseos
secundum literam sic intelligitur Deum descendere quando
da similitudinem, atque translationem, puta ad modum
descendentis. consimiliter illud Daniel. in sensu
literali non de ariete, neque hirco: sed potius modo a
nobis exposito. // 5.// sensus, qui succurrit
Ad 5. defectui alterius est praestantior, atque sensus mys-
ticus supplet feminum sensus literalis./ Pr-
a/ probat testimonio Gregorii papae in moralibus/ cum
ordo historiae deficit sese nobis intellectus mysticus
quasi apertis ianuis ondit, ac si patenter clamet
quem solum literae defecisse cognoscitis restat ad
spiritualem sensum sine dubitatione redeatis./ Pr-

so. 5. Ad. 5.am a/ negat. et ad probationem illius sic videmus
interpretantes bene, et sicut decet authoritatem d. Gre.
Cum n. dicit/ cum ordo historiae deficit: non intelligit
sensum literalem non esse in nonnullis locis sa. scripturae: aut
fortassis esse falsum: nam ex hoc tota Divina scriptura

infirmare

infirmaret, atque rueret, ut Aug. dicit aut fortassis esset infrugiferum, et inutile, hoc D. Pau. adversatur dicenti ad Rom. 15.° quecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Sed intellige hanc esse ibi sententiam Gregorii: quod sensus aliquis, qui per voces proprie exprimitur falsus est, quem literalem appellare (licet improprie) aliquando non possumus, unde non colligit eum, qui erit proprie literalis, aut historicus aut mentiri vel non esse frugi. sicuti videre potes in responsione ad 4.m rationem. et quia in dicta authoritate Gregorii subiungitur ad sensum mysticum tunc esse recurrendum per mysticum non intellexit spiritualem sed literalem improprie per vocem expressum, qui ideo mysticus dicitur: quia translatitius, metaphoricus, vel parabolicus, quamvis vere sit literalis. cum sententiis hieronymus facit dicendo cum historia aut impossibilitatem habet, aut turpitudinem ad altiora transmittit, id est, ad sensum mysticum modo exposito.

Articulus 2.dus

11.a

Num doctrina sacra convenienter utatur metaphoris.

Circa titulum duo observato; alterum est mota esse hac Questionem propter illud 2.° posterioris analyseos, ubi prohibentur metaphore in scientiis: et ob id dicimus

in

in questione conuenienter, alterum est, quid vocabulo metaphora significet: latine namque translatio sonat: et est qui nomen aliquod transfert ad significandam rem impropriè propter similitudinem, quam habet cum re quam propriè significat; Deinque in exemplis Apocalypsis 5.° Vicit leo de tribu iuda; vbi leo metaphoricè Christum notat, qui fuit fortissimus in sua resurrectione. et Joannis 15.° ego sum vitis et vos palmites: vbi vitis metaphoricè Christum designat; qui principium est vitæ spiritalis, et in vnione ad ipsum viuunt Christi fideles. item Deus noster ignis consumens est. vbi metaphora vtimur, quia Deus verè non est ignis: sed sese habet ad modum ignis consumentis. et sic de aliis. // Responsio ad quæstionem propositam. Quæstioni vnica thesi orienti satisfit in hunc modum // Doctrina sacra conuenientissimè vtitur metaphoris rerum sensibilium ad Diuinas, et spiritales. // Probatur primo testimonio scripturæ sacræ hoc modo/ Oseæ 12°. legitur. Ego visionem multiplicaui eis: et in manu prophetarum assimilatus sum. / sed tradere quippiam sub similitudine metaphora est. / ergo et cetera. 8. 2°. Probatur ratione ita: Doctrina sacra omnibus hominibus proponit. ergo conuenienter coiter tradunt spiritualia sub similitudine corporali. Probatur. sapientibus, et insipientibus debitor sum: / ergo et Ro. 1° cetera / Vbi probatur in hunc modum. quia plures non sunt

idonei

idonei ad intelligibilia sm se, qui tn vel sic ea ca
pere p metaphoras possint. q. et c. q. -- 43°
pbatur sic. Deus oibus, et singulis puidet iuxta
ingenium, et nam singulorum; q. conuenientissime
homi in sa. doctrina spiritualia sub corporalibus
similitudinibus traduntur. am/ p3. c/ vo pbatur:
na nale e homi p sensilia, quasi manuduci
ad intelligibilia. ois. n. nra cognitio exordium
habet, atque ortu a sensu. Quid: q et Dionysius
1°. ca: cel. hierarchie. clamat in hunc modum:
impossibile e nobis aliter lucere Diuinum radi
um, nisi varietate sacrorum velaminum circum
uelatum/ q. et c. q. ibi impossibile ide valet,
quod necesse no. et Quemadmodum necessarium
duplex e; alteru absolute: alteru vo ad melius:
sic et impossibile. no q. volumus dicere vti me
taphoris in sacro eloquio necessariu esse absolute.
na certe absque illis spiritalia possent intelligi ab ho
mine et in statu vite: S3 esse necessariu ad melius
consequendum Diuina, que cu3 specie careant,
ac phantasmate, cogimur vti speciebus, et simi
litudinibus rerum sensiliu, quod metaphora e, atque
translatio. -- // -- // Argumeta. --

1m. id, quod e pprium infime doctrine, no pot, nisi

cu3

ihs.

Cum vitio attribui supremę doctrinę, atque procedi per
ac. metaphoras varias, et diversas similitudines proprium
e poeticę artis, quę omnium doctrinarum infima est. ergo pre-
ram nos doctrinę sacrę, quę suprema est, id refirm
so. 1. attribuimus. — Ad p.m a. distinguit, vel prop. repre-
sentationem, quę hominem summopere oblectat; et sic
concedit. Vel propter necessitatem, et utilitatem; ut
paulo supra docuimus, et sic negat. Unde aut non collig-
itur aliquid: aut si colligit ex altera falsa. —
2.m doctrina sacra ad veritatis manifestationem ordina-
ta est. nam manifestantibus eam premium promittitur.
eccle.ci 24. qui elucidant me, vitam ęternam
habebunt. atque veritas magis obnubilat, atque occul-
tat per huiusmodi metaphoras, ac similitudines, ergo
vehementer, et incogniré utitur illis. — Ad 2.m a.
ut cuius transeat: et posset concedi: tamen neget: nam prop-
ter metaphoram neque Divina veritas obscurat, neque
destruit, et patet: sed potius facilius manifestat per speciem
rei sensilis sub metaphora contentę et esto diceremus
non nihil obtenebrari per metaphoram, iustissimo tamen consilio
est. ar, quę habent in uno loco sacrę doctrinę sub me-
taphoris in aliis locis expressius exponunt — 2.
dicta figurarum occultatio utilissima est ad exercitium
studiosorum, ut nimirum laboremus in eruendis veris
sensibus scripturę. — 3.o ut ista mysteria velent,

et

M.C.D. 2022

& sint celata impijs hoibus dicete Christo luce 8.
Vobis datu e nosse regni Dei mysteriu: ceteris at
in parabolis, vt videntes no videat, & audietes no
intelligat. vn cuius typus est, & figura Moses exo. 34.
velabat facie suam trades legem populo, vt possent
filij israel intendere in faciem eius ita Deus, vt
nos possimus ferre maiestatem eius, & scripture sue
velauit nobis sub metaphoris pfundissima mys
teria, atque altissima. — Huc alludebat As. et si
etrius 2. met. tex. 1. inquiens. sicut se habet ocu
lus noctue ad lumen solis: sic intellectus nr ad res
diuitales. & Aug. li. 2. de doct. chri. ca. 6 affert
hanc alia rōem, vt nimiru veritas qu labore ad
inuenta in maiori precio habeat. & qle ait volu
isse Sm sanctum vti metaphoris, vt vel ipsa obs
curitas pararet nobis multos sensus veritatis: na
tunc quilibet excogitat suu sensum, & sut mul
tiplex ipsum nec non veraces. qn at debeamus inter
pretari scripturam metaphoricos: vel qn no, hoc
docet ide Aug. li 3. de doct. christ. ca. 15. & 16.

3. argm na tendit directe cotra thesim: sicuti duo
immediate precedetia. vult tn co aincere no debe
re vti metaphoris rerum viliu: sz potius nobilissimarum
in hunc modu. Quanto creatura e nobilior, taro

Deus

Ihs

Deo similior, si ergo aliqua ex creaturis trasferrid;
ad Deum per metaphora, conuenientius trasumptio fieret,
atque metaphora ex sublimioribus creaturis, quam ex in
fimis. Et propterea Diuina scriptura, atque in congruen
utitur traslationibus, ac similitudinibus rerum vilium,
et infimarum; puta vitis, ignis, lapidis, et farine com
similis: et non illustrium, atque excellentissimarum,
puta angeli, hominis, et ceterarum id generis. — Ad 3.m
c. ambe negant. et negationis porro rōem assignado
simul reddit causa negationis posterioris. Dionysius
cap. 2.o cel. hierar. sic hab. magis e conueniens q
Diuina in scripturis tradat sub figuris vilium
corporum, quam nobilium, et hoc propter multa. 1.o qu
sic liberantur magis humanus animus ab errore: nam
festo n. apparet tunc temporis, et sed per proprietatem
no dici de Diuinis, quod posset ee anceps, et dubi
um si sub figuris nobilium corporum Diuina describe
rent, et maxime apud eos, qui nihil aliud a corpo
ribus nobilius excogitare norunt; de quibus poeta: fa
lices getes, quibus Dii nascuntur in hortis. — Ad hunc
rei maiore expositione Memento Dulie, hyperdu
lie, et Latrie, ex quibus 1.a cuius sancto exhiberi
ri pot: 2. Diue virgini: at 3.a soli Deo; et in
hilominus hec 3. Et vere Cruci attribuit. no tri
petro, neque pa. neque Deipare Virginis, et no ob ali
ud, nisi, vt liberemur ab errore idololatrie: nā

cu

cuius crux inanimis sit, nemo illam Deum faciet: sed propter Dei contactum tendendo in ea, adoratur, eadem adoratione, qua Deus .//d. at pa. et pe. et sanctissima Virgo et mater cuius excellentissime esset personae, atque sanctissimae. si latriae adoratione adorarent; esset periculum illos Deum facere: et hanc Deam. ~//2º. usic hic modus convenientior est cognitioni, quam de Deo habemus in hac vita. nam de Deo vel attestate platone magis scimus quid non sit: quam quid sit. unde metaphorae, ac similitudines rerum a Deo magis distantium, atque elongatarum veriorem nobis progignunt affirmationem, quod sit supra illud, quod de Deo dicimus, vel cogitamus. Et illis multis haec sint satis. ~//~

// 3. articulus. ~//num 4.or tantum sint sensus sacrarum literarum.

// R.io ad Questionem.

Titulus ex dictis undique clarus. propositae quaestioni Respondemus unica thesi parturienti. nam partim aiens est secundum vocem: et partim negans secundum rem, et est: quatuor tantum sunt sensus divinarum literarum, etc aientem. et non sunt plures quam 4.or en negantem. ~ probatur doctrina sacra (uti diximus) duobus modis veritatem nobis manifestat; aut per voces, aut per rerum figuras. / atque ~~traslatio~~ manifestatio quaerit per verba facit sensum literalem. et sensus spiritualis in hoc consistit, quod quaedam res per figuram aliarum exprimunt: nam visibilia, ut

Diony.

Dionysius dicit) invisibilium solent ee figurę. et quia invisibilia spiritus sunt. hinc iste sensus nomenclatura spiritualis sortitur. Veritas autem, quam sacra scriptura per figuras rerum tradit, ad duo ordinantur. s. ad recte credendum, et ad recte operandum: si hoc modo est sensus moralis: si illo subdividitur secundum ordinem credendorum. authore n. Diony. secundum re. 4º ca. cel. hie. status ecclesię, hoc est; euangelicę medius est inter statum synagogę, hoc est, legis Mosaicę; et statum ecclesię triumphantis, unde vetus instrumentum non tantum figura, et veritas, et novum figura sunt calestium, unde sensus spiritualis relegatus ad recte credendum potest fundari in illo modo figurationis, quo vetus testamentum figurat novum, et sic est allegoricus, vel typicus qualiter ea, quę in veteri testamento contigerunt exponuntur de Christo, et eius ecclesia: vel potest fundari in illo modo figurationis, quo novum pariter et vetus ecclesiam triumphantem praefeferunt, et sic est sensus anagogicus.

Q. et cetera 8. — Observatio. — //

Hos 4.or sensus breviori distributione bimembri possemus complecti in hunc modum: ex sensibus sacri eloquij literalis est alter: alter vero spiritualis; et hic 3.ex moralis, quia tropologicus, allegoricus, et anagogicus: ille duplex improprius, ut parabolicus, metaphoricus, quo per voces unum significatur: et ~~proprius, quo aliquid~~ per parabolam, aut per metaphoram, alterum figuratur: et

proprius

proprie, quo aliquid per voces proprie significat: et iste s.
proprie est 3.ex parte historicus, ethymologicus, analo
gicus. de illis 4. sensibus, quos dicit thesis extant
hi versus. // litera gesta docet: quid credis allegoria. //
// Moralis quid agas: quo tendis anagogia. //

Argumenta cotra factam sensuum distinctionem. ~

Nerf primo ondetur literalem no distingui ab allegorico:
2.o literalem no differre á tropologico, seu morali:
3.o allegoricum no discriminari (distingui iel) a morali:
et 4.o inter allegoricum, et anagogicum nullum esse discrimen.
1.m Quem ad.m in sacro eloquio no nulla de Christo
figurate dicuntur: ita et de multis aliis hominibus; uti Dam
elis 8.o per arietem figurate regnum persarum, et medorum,
et per hircum caprarum regnum Grecię, et per illius
cornua reges: et per cornu huius rex primus grecorum
Alexander s. magnus significatur. Atqui, quę dicuntur secundum
figuram de aliis hominibus; uti aries, et hircus caprarum
et cornua, et cornu de regnis, et regibus modo exposito no faciunt nisi sensum literalem. // ergo consimi
liter quę de Christo, aut eius membris dicet figurate
literalem sensum no transcendent. ~ // ad 1.m s/ coce
dunt: c/ Xo negat, et assignamus roem. quoniam quin in
sacro eloquio sensus literalis habet ex rebus aliis; ut
ut in exemplo adducto Danielis; res illę non fuere nisi
secundum imaginarias in visionibus propheticis similitudines,

atque

atque in somniis revelationum. at quod constituit allegoricus illa, quae de Christo, aut membris eius figurate dicuntur, sunt rei veritatem praecessere. Unde si aliqua talia non praecesserint ex illorum significatione, jam non consurgit allegoricus, sed literalis sensus; ut Daniel. 2°. abscissus lapis de monte sine manibus, figura fuit ipsius Christi, qui fuit lapis angularis conjungens utrumque parietem, hoc est, judaismum, et Christianismum. et excisus de monte Dei patris sine manibus: quia sine virili semine: sed mystico paracleti spiramine. et quia ille lapis a Daniele visus in similitudine imaginaria tantum fuit: et non in rei veritate: proinde illius loci significatio etsi figurate de Christo literalem sensum non transcendit, ita ut possit constituere allegoricum.

2m./ sensus moralis est, qui ad morum informationem, instructionemque pertinet, atqui sacra pagina passim per sensum literalem instruit nostros mores atque informat, ubi quod dicit, Deut. 6. / Matt. 22°. / Mar. 12°. / Luc. diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo etc. et vende omnia, quae habes, et da pauperibus, et sequere me. c. Nº 9

ergo sensus moralis coincidit cum literali. ~//

Ad 2m respondetur/ negatur, nisi quando sabis sit condita. nam praecise uti iacet mendax est. Vera autem si illi addas ex similitudine rerum gestarum, in quo differt a literali, quia non informat mores ex similitudine rei gestae: sed alium. de. unum moralis ex eo pars est, et sequens serialis sensus. et numquam coincidit cum literali. ~// &

3m.

M.C.D. 2022

3.m membrorum, et capitis unica sim e ecclesia, atqui sensus allegoricus pertinet ad caput ecclesiae, hoc e Christum, et sensus moralis ad membra illius, hoc e christi fideles, ergo sensus moralis ab allegorico no discriminatur. Ad 3.m a/ ex parte propositionem distinguit: nam si propositio se sumat, uti iacet, falsa e, cum allegoricus sensus et ad membra pertineat: per 12. n. lapides de Jordane selectos Josue 4.o allegorice duodecim apostoli designant. — Q; si dicas cum ista obiectione a te acci pi, et proinde confundi cum allegorico morale sensum, in hoc, quod ambo aliqui pertineant ad membra. tunc sic Rº. no proinde sequi; quoniam allegoricus ad membra pertinet, quia sunt membra: at vero moralis sensus no sim, quod membra sunt, et considerantur: sed ratione propriorum actuum virtutis quos moralis sensus informat, atque instruit. — 4.m Quemadmodum Christus e caput ecclesiae militantis, ita e caput triumphantis, atqui Christus ubique, et semper unus, et idem et no aliquatenus alius, ergo nec sensus anagogicus per quem aliqua exponuntur de ecclesia triumphante erit alius ab differens ab allegorico, quo aliqua exponuntur de christo, et ecclesia militante. — Ad 4.m a/ distinguit; aut sim re, et ita vera: aut sim rationem, et ita no omnino e vera: nam Christus eatenus dicitur, et e caput ecclesiae militantis, quatenus illa iustificat, et illi gratiam elargitur, infundit que. Deinde autem, et e caput ecclesiae triumphantis

quatenus

quatenus beatos glorificat, vnde preter has duas rões diffe
rentes dici pot Christus alius, atque alius. /c/ q. nõ erat
bona, et efficax: nã sensus anagogicus qn Christum
respicit, respicit illum glorificantẽ: allegoricus
autẽ nõ glorificatem adhuc: sed iustificantẽ solum
elargientem que gratiam. —// —// ∞

/17/ //Art. 4.

De natura, atque ethymologia sensuum scriptu-
ræ Diuinæ. —//

Literalis sensus tradit a literis. ex vocum n. signi
ficatione desumit, et ẽ qn per voces aliquid gestum
seu veritas exprimunt propriẽ, vel figuratẽ, vel
aliter ẽ, quẽ author princeps intendit pro esto
instrumetarius autor; qui ẽ tanquam calamus scribæ,
velociter scribentis illum nõ aduertat, quem quod
primó prudentis alius cõcepit; vti in lit.s humanis
sensus literalis huius dicterii. Lupus ẽ in fabula. ẽ illum
ee presentem, sup quo verba faciebamus. —// Allegori
cus deducit ab allegoria, et alio vocabulo typicus
appellat. Allegoria verò ẽ tropus, seu figura, qua aliud
dr, et aliud notat, hac vsus ẽ Maro qn dicebat. Clau
dite iam riuos pueri sat prata bibere. i. imponite
finem canticis. sat n. dixistis, ac pansistis: —

similiter

similiter Servator noster qn Joannis 4° dicebat, videte regiones: qr albe sunt iam ad messem, i. gentes sunt disposite iā, & promptæ, vt per fidem, qua crediturj sunt Deo, congregent in horreū, atq gremiū militantis ecclesie, ac demum et triumphantis temporibus succedentibus fidei. — Allegoria at sm aliquos ab allon, quod ē alienū, & logos, sermo quasi alienus sermo, vel alieni eloquiū. — at elegatores in versione interpretant: qr vnū dr, & aliud significat, quæ allegoria si verbis fiat ad literalē ptinet sensum: si autem rebus, & no verbis ad spiritalem, allegoricus appellat, ē g° allegoricus qn per res significat aliquid in noua lege credendum. Moralis, qui alio noie dr tropologicus, qm atra ps deducit. tropos at conuersione notat: nam hic sensus ad conuersionem, & informationem morum spectat, & ē qn aliquid agendū designat exemplo alterius: vn si per solas voces mores doceamur, ad literalem relegato; exēplū tropologici hocē quod habet Joannis 7° ambulabat Jesus in Galileam: non. n. volebat in Judæam ambulare. — tropo. cōs Jesus Saluator ē. & cum nobis, vel testimonio Platonico, no tm nati sumus: vnusquisq enim ipse ee dz sm sensum moralem: qr no tm saluti nræ satagere debemus: verum et procurare alios ad eternā salutem pducere. Galilea vo interpretat rota, vel transmigratio. & Judea glorificatio, Qui

g°

M.C.D. 2022

qui salutem quaerit, potius debet in galilea, quam in judeam proficisci. utilius namque est explicatores, quam adulatores auscultare. — // postremo anagogicus dicitur ab anagoge seu anagogia, quae nihil aliud est quam sermo de supernis, ac supremis rebus, dicitur n. ab ana, quod est sursum, et goge, quod est ductio, erit quia sensus anagogicus quando per res significatur aliquid in patria credendum, sperandum vel: quasi per voces aliquid tradatur immediate de futura vita iam non ad sensum anagogicum: sed ad sensum literalem attinebit. horum omnium sensuum mixtum exemplum deinque primo vin bit. hoc ferunt sensuum mexeplum deinque primo vim cam dictionem: et post ordem. dictio est hierusalem, quae secundum historicum, ac literalem sensum

1. significat inclytam civitatem, quae fuit metropolis ac sedes in Judea, huius fundameta iecit Melchisedech: et, quam Salomon dilatavit, munivit, et fortificavit: et, quae per Nehemiam reedificata est. Sed allegoricos notat ecclesiam militantem, iuxta quem sensum dicitur Apocalyp. 21. Vidi civitatem sanctam hierusalem novam descendentem de coelo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.. Tropologicos vero animam fidelem praesefert: iuxta quem sensum legitur Esaie 51. elevare, elevare: consurge hierusalem. et 52. excutere de pulvere: consurge: sede hierusalem. — Anagogicos demum designat ecclesiam triumphantem, iuxta

2.

3.

4

quem

quod sensum scribit ad Gal. 4.º illa, quae sursum est hie-
rusalem etc. ¶ Dño ē psaltes regius dicens Lauda
hierusalem dominum, lauda Deum tuum syon: quoniam Ps. 147.
confortavit seras etc. ¶. quae a dictis sensibus facil-
lime extrahi pot., ex iis, quae dicta sunt circa qua-
druplicem sensum dictionis / Hierusalem. ¶
difficultas
18.// In residuo huius articuli celerem monebo lectorem,
quem tantisper insequar, et monendo, et insequendo
acutum, ac grandem vobis ingeram scrupulum, qui
fortassis aliquot horas vos male habebit, et torque-
bit graviter: sed sustinete paulisper: Quia cito li-
berabimini; et crastina lect.e atque sequenti omnia vo-
bis erunt clara, et praecedentia, quae in superioribus confessi
sumus: et multa alia perfectius consequemini. lectus
s. saltas, nec non scrupulus urgens est circa illud quod
docebamus in superioribus de sensu literali, scilicet verba il-
lius aliquando proprie, alias figurate accipi: et insuper
sensum lit.m esse, quem intendit primo Deus: etiam si non
illum non advertat. est igitur dub.m circa haec, et difficul-
tas, quae nunc in controversiam, et ius vocatur // Sintne
verba sumenda in sensu literali ex intentione princi-
palis autoris sacrarum literarum: vel potius ex intentione
scriptoris, per quem loquitur Deus: vel aliorum, qui in
decursu sacrarum literarum narrantur aliquid dixisse //
nam utrimque sunt angustiae: praesertim cum horum omnium inten-
tiones non sint semper eaedem; sed multoties aliae, atque aliae
et aliquando adversae, et contrariae, unde fortassis nisi res
bene discutiatur sacrae literae falsitatis nota a quoquam
poterant inuri, ac inuri, atque mendatio redargui.

in

M.C.D. 2022

in exemplis sint hec. ps. 13. Dixit insipiens in corde suo, nō ē Deus. & ioanis 9. scimus aut quia peccatores Deus nō audit. & ioan. 11. Cayphas vos nescitis quicquam, nec cogitatis: quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat. ubi intentio Cayphe fuit ne venirent Romani, & perderet hierosolyma intentio aut Dei, atque et euangeliste nō hec: sed ista, quam subiungit euangelista. hoc aut a se ipso nō dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit. Quia Jesus moriturus erat pro gente, & nō tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum. // feriat in baculo, & intersciat lepus, & simul scrupulus fugiat, atque euanescat. baculus aut erit regula nō certe lesbia, quae ad figuram parietis flectebat; sicuti ps. refert in ethi. sed erit firma, solida, & constans, ac generalis in tota sa. pagina ad metiendum illius sensum literalem. ē aut huiusmodi. // Semper in sacris li-

Regula teris inspicienda ē intetio Dei Opt. Max. in quoniam sensu literali: & nō alicuius alterius, & presertim qui descordat // Un incipiamus iam lepore pentere ac fugare scrupulum: & primo excitato testimonio Cayphe, cuius sententiam cum prophetia fuerit, dicente euangelista nō certe illius ais: sed potius sensus ex quo lingua Cayphe monebat inspiciendus ē. huiusque loci expedit vobis &c. sensus literalis, cum ex intentione Dei desumendus

sit

sit, et non Cayphe erit necem Christi expedire: non
ob occisionem, captionem Hierusalem. sed propter salutem
totius generis humani. — Vt dicta regula efficacius
sanctissima experientiam nos edoceat. nam qui transmitti
mus per nuncium, aut servum verba aliqua ad alios; verba tamen
missa non sunt simnecla ex intentione pre nuntiantis atque
servus, ac referentis. sed potius mittentis domini. cum
ergo Deus op. Ma. in femore scriptum habeat, rex
regum, et dominus dominantium, Apocaly. 19. loquens nobis
multifarie, multisque modis per prophetas tanquam per suos
vel servos, ac nuntios, non ad horum intentiones vult nos
inspicere: sed potius ad suam intentionem, mentem, atque
animum nos esse confugituros, si velimus tandem
intelligere Quisnam sit literalis sensus omnium suorum ser
monium, verborumque, que in sacris literis ipsi ani no
bis retulere. — Producamus in medium
aliquot loca ex lit. sacris ad comprobandam nostram dictam
regulam. primo Geneseos 22. legit. patriarcham Abra
am dixisse suis famulis, pueris ac servis, hec verba.
expectate hic etc. ego et puer illuc usque properantes,
postquam adoraverimus revertemur ad vos. que verba
prophetie divine revelationis fuere testimonio d. Am
brosii li. 1o de Abraam ca. 8o dicentis, prophetabat quod
ignorabat. ipse solus disponebat redire, immolato
filio. sed dominus per eum locutus est. captiose autem loquebatur
cum servis, ne cognito negotio, aut impediret alias,
aut gemitu obstreperet, aut fletu. unde complures
Ambrosio vehementer assentientes rati sunt, mentitum
fuisse

M.C.D. 2022

fuisse Abraham illis verbis, quia contra mentem, dissimulandi causa protulit: prophetasse tamen: quia dixit verum; quod tunc scilicet ignorabat. id namque Ambrosii verba praeseferunt. Alii vero, inter quos Aug. sermone primo de immolatione isaac; et 2°. qui sunt in numero 71. 72. contra opinati sunt: liberant enim Abraham a mendacii culpa, atque adeo dicentes mentiri esse contra mentem ire. unde Abraam non est mentitus. non enim contra id, quod mente gerebat locutus est: quin filium credidit protinus suscitandum. quemadmodum apostolus videtur in haec verba tradere ad hebreos 11°. fide obtulit Abraham ysaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat, in quo susceperat repromissiones, ad quem dictum est: quia in isaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus. &c. de 1° igitur loco satis dictum sit; et quam malueris opinionem sequitor. utraque enim satis gravis. tamen posteriorem magis pia. ad nostrum autem institutum sufficit sensum literalem dicti loci non ex intentione Abrahae sumendum esse: sed ex intentione, si mentitus est, desumendum esse: sed ex intentione Dei monentis lingua Abraham, ut loquendo dicta verba, vaticinaretur, ac prophetaret. ~ //

120. Q[illegible] verbis tras mittendo experimento necnon, quod alios cernere [illegible] loca in duabus ultimis lectionibus praesentimus nostram dictam regulam neque lesbiam neque plumbeam esse, sed potius firmissimam esse, atque ante quae sifortassis non testationem accipere in praeteria 2 autem loco ex[illegible] di[illegible] literis, ex quibus liquido ita rem se se

habere

habere, ni cecessit; cõtinebere. primo legit Esaie 38.° /
et 4.° Reg. 20. et pa. 2: li. ca. 32.° Isaiam ad Ezechi
am regem dixisse: dispone domui tue, qr morieris tu et
non vives. et Jone 3.° legimus adhuc 40.ta dies: et Ninive
subvertet. in quibus locis prophete ita putabant fore
vti predicebant: nam divinitus illa acceperat. et tamen
vitate neque tunc Ezechias mortuus est; sed convaluit
et 15. insuper annos supervixit. neque et Ninive civitas
subversa est. Sicut Esa. et Jonas prophetarant. vnde
necessario ad nostram regula confugiendum est, et ex Dei
intentione in his locis, atque consimilibus literalis sensus
desumendus est; Quemadmodum S. Tho. 2.2e q. 171. ar.
6. ad 2m. etsi prolixius tamen dissertissime hoc edocet inqui
ens, huiuscemodi prophetias cominatorias esse (sic n. lo
quuntur theo. scholastici) et sortitas esse suum effec
tum; si cause intermedie non preperdiant. mutari et
posse, comutatis causis 2.is sine sint nales, sine sint
actus humani: in quibus predicti duo vates prophetici
intelligebant effectus futuros fortuitos. alter
mortem Ezechie subsecuturam ex nali indispositione
corporis Ezechie, ac morbo. alter vero subver
tendam esse Ninive per scelera Ninivitarum, et peta.
Sed existimabat huiuscemodi cominationes, comu
tatis moribus, et comutari posse. ob eam n. causam nole
bat Jonas Ninive subversionem denuntiare, arbi
trans Dei minas vel Ninivitis penitentibus esse flecte
da. Quocirca in similibus eius comutationibus nam
vero B. comis eo nos ducit, vt conditione tacita
subaudiamus confirme in exemplum illustre deinus, quod

legit

Jhs

legit genesis 20. ubi Abimalech regem corripiens dominus his verbis utitur. En morieris propter mulierem quam tulisti: post autem ille excusavit, in hunc modum ait locutus est, nunc ergo redde viro suo uxorem: et orabit pro te; quia propheta est; et vives. Si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, et omnia quae tua sunt. Vides ut 1° edicto vehementius animum eius concussit, quo satisfactioni reddat intentum; 2° autem voluntatem liquido suam explicet, qua poenam denuntiando nihil aliud significat quam eos se monere, quibus vult parcere, syllabatim autem non exprimit, quod tamen intelligere facile est, ac promptum. habes ergo ex his omnibus locis verba in sensu litterali accipienda esse iuxta spiritus sancti intentionem: et non aliter, ab illa dementium

/21/ Hactenus Christo gratia, paucis ictibus levis, qui nos thingi... volebat infectus imbutus ut ... mestus est ... molestare volebat infectus ... et importunus scrupulus, qui nos ... tus, atque digestus; et importunus scrupulus, qui nos ... molestare videbatur una, ac simul, usque adeo fugam arripuit, quia iam omnino disparet prae formidine, etiamsi ... cit ... parta ... victoria, ... obiiciebat ... nobis ... belli accludamus sequenti ... insipientem non esse Deum, et ... sacra pagina dixisse ... insipientem non esse Deum, et per Caypham ... a nate Deum non audire peccatores, et ... quae falso quae attribuit dit vobis, ut unus moriatur, et ... aliud est, meo iudicio, hoc dicere: Divina eloquia ... non aliud est, meo iudicio, hoc dicere: et aliud divina pagina recte scriptura.

ac refert talia, ac talia fuisse dicta a talibus hominibus, qui ... aberrarent, falleret quia: Divina tamen scriptura

Xit.

Vitate narrat: q̃ꝗs vei dixit sic fuisse locuti, vt scriptura cōmemorat. Dicas ergo in his locis, et cōsimilibus, in quibus e alia intētio ab intētione Sp̃s. forsan duos posse sensus litterales cōstitui; alterum respectu, et intētione ad dicētem: alterum vero respectu, et ordine ad scripturam referētem, quorum esto prior falsus sit, et mendax: tamen posterior semper veracissimus. nec tibi negotium facessat obiciens inde fallacē facies scripturam, quia inde ex pꝛua intelligentia veritatis lector, vel auditor bōo. atque maximos incurrat errores. nam hoc et non res a Deo create dicūtur ee fallaces, et muscipula sed pedibus insipientium, ex quibus ergo proprie fallet, nemine, quod falsum asserēdo, causa alij e, vt fallatur. nam aliās si ex alieno errore, et ignoratione fallacem quempiā desiniremus: ipsa quoque Veritas fallacissima esset dubio procul, vtiq. referendo nobis fideliter sacra scriptura insipientem dixisse hoc, et hoc; et similiter Cecam, et Caypha, non dicit illos verum dixisse: sed tamen veraciter cōmemorat sic, et sic illos fuisse locutos. et cum in rei veritate ita fuerit, non mētitur literalis sensus in ordine ad scripturā referētem: esto in altero sensu literali in ordine ad dicetem mendacium reperiatur. nam cum dicens esset homo. et omnis homo mendax ps. 115. non mirum si mētiatur. tamen cum scriptura sit Diuina, et Deus reformet veritas mentiri nequit; et ita dicit Luce 21. Celum, et terra trāsibunt; verba autem mea non trāsibunt. vel cōcidat ergo omne celum, omnis quoque terra: Diuina tamen veritas consistat necesse e. et alibi, nimirum Mat. 5. iota vnum, aut vnus apex non preteribit a lege donec omnia fiant. etc.

// Art.

// Art. 5. / num quilibet locus sacrae pag.ae possit exponi secundum omnes praedictos 4.or sensus. —

/21./ Titulus ex dictis satis clarus. proposite aut q.m R.mus ... thesi negate in hunc modum, // no pot quilibet locus ... na quandoque uno solo: quandoque duobus tm: quandoque 3: et aliquando ... dibus 4.or aliquis locus scrip.ae sa.ae pot exponi. probatur 1.o testimonio Aug. li 2.o sup genesim ad literam dicen tis in quibusdam locis scrip. sa.ae solus sensus literalis quaerendus e; idque confirmat ita. cu plura n. tra dunt in divinis libris, qui habent in canone, tam veteris, q. novi testamenti, quae solo sensu litterali expo ni pont, ut sunt duo praecepta charitatis, in quibus ut dr Mat. 22.o tota lex pendet, et prophetae. esto n. in illis 2. praeceptis s. diliges dnm Deum tuum ex to to corde tuo / et proximum tuum sicut te ipsum. mul ta cotineant expositione digna, tum de obiecto cha ritatis tum de actu, et ordine illius. oio tn illa ad sen sum ptinet litterale. no. n. p hanc proximus / et diliges / alia iterum figurant, et idem e coiter de alijs praeceptis decalogi. in evangelio q. no pauca tradunt, quae nequeunt exponi aliter, nisi sm sensum literale; multa q tradunt p modum praecepti, ut *Credit in Deum, et in me credite. Joannis 14.o ... p modum consilii, ut Mat. 19.o Mar. 10. Lu. 18. Si vis perfectus e, vade, et vende oia, quae habes et da pauperibus et sequere me etc. cosimiliter cu Lu. 8. parabolam suam exponit dicens. Semen e verbum Dei. manifestissimum e illa verba parabolae expositiva

*eu.

no

nã habere alios sensus spẽiales, cũ ipsamet expositio interpres sit precedẽtis parabolæ: et si dicta parabola fortassis multos habebat sensus literales. s. e mẽn. multa significare pot. idẽ et ẽ de expis. paulinis, q. ubiq, vel q̃si nequeunt exponi, atq explicari alio sensu, q̃ literali. –//

Regulæ ad deprẽhẽdũ facilẽ in sacra scriptura, quæ quib., et quot sensibus exponi possunt. –//

23./ Doctor Angelicus quodlibeto 7.º ar. 15.º ad 5.m pulcherrime, atq methodice nos dirigit quibusdã q̃si regulis generalib. ad intelligẽdũ paucis, quib., quot q̃ sensib., omnia, quæ sunt in sacris literis exponi queant hoc modo. in sa. scriptura precipue ex priori, post posteriora significat. et idcirco aliqñ secundũ sensum literalem inibi aliquid dr̃ de priore, quod de posteriori spẽialiter exponi pot: s3 non ẽ: int. oia aut, quæ ibi narrant, prima sunt illa, q. ad vetus spectat testamentum, vn, quæ secundũ sensum literale ad bella gesta. imo etiã peccata vet. attinet testatũ, poss. sine dubio oib. 4.or predictis sensib. int. pretari: 2.a vero sunt illa, q. ad statum presentis ecclesiæ pti nent, int. quæ illa sunt priora, quæ ad caput spectat respectu illorũ, quæ ad membra attinet, nã ipsu corpus christi verum, et ea, quæ in ipso sunt gesta sunt figura, corpus corporis dei mystici, et eorũ, quæ in ipso gerant, vt in ipso s. christo exemplum vivendi sumere debeamus. –// in christo

q̃

quo ꝑ futura gloria nobis demonstrata ē / illa ꝗ̊ q̊ ſm̄ ſeſuꝫ literalem de Christo capite dr̄r allegoricós etiaꝫ exponi pont ſi referant ad corpus illi mysticū. & tropologicós ſi referant ad nr̄os actus, q̄ regulandi ſunt, atq̃ ce formandi ad xp̄i exēplar. & anagogicós quatenꝰ in Christo iter beatitudinis nobis demonstratum ē. illa āt, quæ in ſenſu l̄rali de ecclesia dr̄r nequeunt exponi allegoricós, niſi forte quatenꝰ gesta naſcentis, ac primitiuæ eccleſiæ de futuro ſtatu perfectis eccleſiæ declarant. poſſunt tn̄ & tropologicós, & anagogicós exponi: naꝫ ecclesia exēplar nr̄uꝫ ē. ſicut & Christꝰ ē et beatitudinis figura. ea xō, quæ moraliter dr̄r ſm̄ ſenſum literalē nō conſueuerunt exponi, niſi allegoricós. & tandem illa, quæ in ſenſu l̄rali ad ſtatum ꝑtinet beatitudinis, nullo alio ſenſu pont exponi; nulliꝰ ꝗ̃ figuræ eē valent: ſꝫ potiꝰ ipsa ab oībꝰ aliis ſunt figurata. —//—//

// Art[illegible] de ſenſu histor.co ac l̄rali

// nō lectio. etc ꝗ. //

24. Candido, ac beneuolo lectori, necnō meis auditoribꝰ decreui in hac nr̄a iſagoge nōnulla dictare ꝗ iuſtas ob cāas ꝑ lectiones nō digerent intꝰ noſcetis aut hiſce duabꝰ notis in marg.e / lectio, / nō lectio; hac dictata ſolūm: & illa lectiones, quas et nos dictamꝰ, ... & viua voce, in qua neſcio quid latentis energiæ prælegendo dilatamimꝰ, ac ꝑfecti ſumꝰ.~

hebræor̄ ſchola duos ſenſus ſacræ ſcripturæ nouit, vnum literalem, alterū myſticum. nos itaꝗ duos

ſenſus

sensus explicaturi, de literali, qui ē alteris fons exor
diamur; qui ita vr dif.ndus, nempe quem scrip.e autor
p seriem orōis, obseruatis tropis, atq3 figuris, tam
dictionis, q sensus, sm̄ propositum arg.m prefefert. p auto
rem aut sa. scrip.e eius scriptorem intelligimus; atq3 ita
ex dicti.e intelligimus quis sit autor scrip.e sacre
hr.n. ego vo solis eis scripturis, et libris, qui cano
nici appellant didici hunc timorem, honoremq3 defer
re, vt nullū eorū scribendo errasse audeam credere;
p eorū intelligēs autores, seu scriptores canonicos seu
sacros; quo accepit Aug.o li. 4. de doct. Chris. cap. 6.o
et alibi sepē. et li. 3. ca. 27.o atq3 ita ait rabbi Mo
ses autor ē pentateuchi preter 8. vltimos vsus ab eo
loco/ et mortuus ē et 8./ vsq3 ad finē. scripsit et li
brū Job sm̄ nonullos, quorū opinio neq3 nobis, neque
gregorio arridet. Josyeh scripsit lib. suum, et 8.
predictos vsus.: Samuel scripsit p.m et 2.m li.m regū.
et librum iudicum; et Ruth. de autoribus librorum
sacrorū disp.t latissimē p doctus Joannes Driedo de dog
matibus ecclesiasticis li. 1.o Princeps at autor sacre
scripture ē spiritus sanctus, qui p ipsam alia multa
significauit, que necessaria consecutione expressa,
q continuaces eandem scripturam recipientes colligi
possunt. hec vo approbata sunt ab apostolis, et á diuo
paulo signi.ta dicente, 1.a cori 10. oia in figura illis cōtinge
bant: et proinde hi sensus tanta predili sūt autoritate
atq3 necessario colliguntur ex serie orōnis sm̄ scopum au
toris huiusmodi sensus mystici .1. clausi in litera, seu

latētes

latentes, aut recondili, nisi ab aliqua sa. scriptura fuerint ~~fuerint~~ approbati ad cōfirmāda dogmata Christiana nō assumunt. q. si in euāgeliis, aut in appostolicis scriptis extiterint nō minoris censentur autoritatis, q̄ literalis. Nos aūt sensus l.s. innuit p̄ ipsam literam, qui ex ea nō colligunt necessario, mysticos potius, q̄ literales sentio vocandos: s3 de his postea. sacri autores tā veteris, q̄ noui testamenti nō sunt usi paucioribus tropis, ac figuris dictionis, et sensus, q̄ p̄fani oratores, et poëtæ; quæ quidē ad sensum literalem p̄tinet, néc alium efficiunt ab eo sensum; ut nōnulli grāmatices, ac Rhetorices imperiti arbitrant; quales sunt vulgares interpretes scripturæ hebræi, qui oēm sensum preter eum, quē voces p̄prie ac recte significant Darás .i. mysticum appellant. — in sa. scriptura in genere tractant historiæ, precepta, p̄phetiæ, exortationes ad bene viuendum, hymnis, orationes, et psalmi ad laudandum Deū. Hystoria ē conscriptio rerum gestarum subnotatis locis, et temporibus, qn̄, et ubi gesta sunt. — Precepta aut sunt moralia; aut ciuilia; aut ceremonialia. — p̄phetia ē predictio certa rei futuræ. hoc n. sibi vult nomen. licet Moses preteritam mundi genesim describens dicat potius p̄phetasse de preterito .i. nō spiritu humano; aut viribus humanis: s3 p̄ reuelatione preterita scripsisse. Circa oīa hæc versat sensus literalis, qui á p.a parte latissime sumpta .s. p̄ oī conscriptione historica á nōnullis dr, diuidebus sensum literalem in historicum

analo.cu

analogisticum, ethymologicum: sz nos analogiam, & etymologiam, seu v̄e ethyologia n̄o ēe mēbra sensus literalis, sz ēe rōes, aut methodos explicandarum scripturarum, atq defiiendarum — /// n̄o lectio &c ///

Si lubet sensum literalem dividere quintuplex erit p̄ rōne quinqz obiectorum, circa quę versat sa. scriptura: aut erit historicus, aut imperatorius, aut p̄pheticus, aut exortatorius, seu ad docendum accōmodatus, aut laudatorius, aut vituperatorius: qm̄ aut ad institut. rei totum confert plurimum fabius quintilianus lib. 8. ca. 6. ideo n̄o pudebit, nec p̄mitebit ad mentem eius explicare figurarum, & troporum aliquot gera, & exeplis ex sacra scriptura excerptis singula demonstrare: nā nisi intelligamus tropos, & schemata aliquot fieri nequit, vt de sensu literali inge nuē, & sine errore p̄nunciemus. Erit g.° sensus lite ralis, quē spūs sanctus autor p̄cipuus scripturę, per literam ſermatis tropis, & schematibus innuit. non. n. ē nudus sacrę scripturę contextus alienus ab orna tu, & figuris v̄borum, & sr̄onis. vtit. n. sa. scripta tandmius figuris, qz profanę hystoriarum, aut poetarum conscriptiones, quę quidem, vti paulo sup̄ ius, ad sensum p̄fecto p̄tinent literalem, quicquid dicant nebulones, qui ex huiusmodi figuris p̄de untes sensus mysticos, seu recōditos, ac reñusos vo citant. p̄inde operę p̄ecium existimo me facturū si tropos, & schemata sa.e scripturę paucis exequar.

// Ar. 7.

Jhs.

10

Art. 7. de figuris.

Schemata, á græcis, á latinis figuræ dnr, tropi a non nullis inter figuras censent: quod siue tropos dicat modos, et forma quædã orõnis, siue quod sit orõnis inuersio á consueta loquendi rõne ad nouã quandam formã necessariô sit fatendum in ijsis figuris hæc reperiri: atq eundem esse figurarũ vsum. itaq par uo discrimine secernunt, cũ ironia tam inter figuras sententiæ; qũ inter tropos repiat. periphrasis vero, et hyperbaton, onomatopœia, et epithaton, á claris oratoribus inter figuras orõnis potius, qũ inter tropos recenseat. in genere itaq figura dr qualiscumq forma sententiæ. proprie aut figura ē in sensu, aut sermone aliqua in vulgari, et simplici specie loquendi cũ rõne mutatio. Alij vero id soluũ schema existimarunt; cũ. s. aliquid simulatur dici, qũ dicat, quomodó Aug. intelligit li. 3º de doct. Christiana sensum, aut orõnem figuratam. figurarũ quædã ptinet ad dictionem: aliæ ad intellectum, seu sensum. ad dictionem spectant, quæ ad ordinem, et constructionem partium oratiõnis referunt, qualis dr á grãmaticis prothesis, prolepsis, syllepsis, zeugma, hypozeuxis, analyplosis, anaphora, hypallage, climax. Prothesis ē cum duo nõia substantiua sine coniunctione connectunt; vt Paulus seruus Jesu Christi. etc.

prolepsis

Ellepsis est, per suum mesio verborum ordine sequitur; ut interea reges ingenti mole latinos procedunt castris; deinde Turnus, deinde Aeneas. Syllepsis est diversarum clausularum uno verbo conglutinata conceptio. ut hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma est unius verbi conclusio diversis clausulis apte conjuncta; ut Joannis 1º Quod fuit ab initio, Quod audivimus, Quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et cetera. Zeugma est sub diversis verbis ad unum relatis. hypozeusis verbo cum diversa verba singulis clausulis reddunt; haec est contraria proxime; ut 1ª Joannis 2º. scribo vobis filioli et cetera. scribo vobis patres et cetera. scribo vobis adolescentes et cetera. scribo vobis infantes et cetera. scribo vobis juvenes et cetera. // Anadiplosis est geminatio dictionis, quae ex ultimo loco praecedentis versus in principio sequentis iterat; ut geneseos 1º In principio creavit Deus coelum, et terram, terra autem erat inanis, et vacua. ~ //

10 Anaphora relatio quando plures versus ab eadem dictione incipiunt, ut ps. 118º Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Beati, qui scrutantur testimonia eius in toto corde exquirunt eum. etc. ~ Epizeusis est eiusdem dictionis in eodem versu, sine dilatione iteratio.

iteratio; ut apud Maronē. me me adsum, qui feci in me cōuertite ferrū; et hieremię 1º terra, terra terra, audi verbum dni. hęc figura ē frequentissima i sacris literis ad exagerationem alicuius rei accomodata, in verbis ē frequens iteratio; ut videndo videbis, i. diligenter videbis; currendo curres i. velociter curres, quod ē magis peculiare hebraicę, q̄ alicui alteri. –// Paranomasia, denominatio, seu illusio ad nomen, ē, cum aliud nomen efficit ex alio; ut hec vocabit virago: qm̄ de viro sumpta ē gen. 2º. et video virgam sakad. i. amygdali, pręcocem .s. in pręferendis floribus. cui R. dedit dns bene: quia ego soked. i. ante luco i. occupabo hostes tuos: quia inde, ut amygdalus pręcocior ē aliis arboribus florum, et fructuum. q̄uentu hieremię 1º. Qui hebręam linguam ad intelligendā sacrā scripturam discere non vult, cogit negligere innumeras paranomasias linguę hebraicę, quibus usi sunt scriptores sacri; quarū quedā latine reddita nō sunt: alia vō latine nullo modo explicari possunt. homeoptoton, i. similiter cadentia, quę rō versificandi hebręis fuit grata; ut linguis vulgaribus carmina fiunt similiter cadentibus, quę appellantur consonātes voces; ut merentes, flentes, lachrymātes, comitantes. –// Antitheta i. cōtraposita; ut in metamorphosi apud Nasonem –

frigida

frigida pugnabant calidis; humetia siccis; mollia cum duris; sine pondere habentia pondus; et ad Rom. 8. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus, qui iustificat. etc. et Jacobi 1o. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua: dives autem in humilitate sua; quod idem est ac si dicat, Qui se humiliat exaltabitur: et qui se exaltat humiliabitur luca 14. Antithetorum magnus est usus Rhetoribus ad accusandum: et amplificandam orationem. Hypalage haec nomine nihil differt a tropo methonimia, quae et hypalage dicebatur, reuera, idem omnino videtur cum tropo metalepsi: nam est verbum pro aliud intellectus, ut Regina saeculis, ut primum albescere, lumen videt, nempe pro lucem; quae non est alba, praeterit respappa rere albas. Climax, scala, seu gradatio, ut torva leaena lupum sequitur; lupus ipse capellam, gradatim .n. procedit oratio, inchoat ex a fine praecedentis membri, ut illa Gradatio ad Rom. 5. gloriamur in tribulationibus; scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes autem non confundit, quia charitas Dei etc. et ad Rom. 10. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? Quomodo vero praedicabunt, nisi mittantur. et Paulo

inferius

M.C.D. 2022

inferius. ꝗ. fides ex auditu: auditus aut per Verbum Dei * xei. et ad Rom. 8. Quos aut praedestinavit; hos et vocavit: et, quos vocavit: hos et iustificavit: quos aut iustificavit; illos et glorificavit, valias magnificavit; et 2a. petri 1o. ministrate in fide vra virtutem: in virtute aut scientia: in scientia aut abstinentiam: in abstinenetia aut patientia: in patientia aut pietatem: in pietate aut amore fraternitatis: in amore aut fraternitatis Charitatem. et Joanis 1o. in principio erat Verbum; et Verbum erat apud: et Deus erat verbum etc. ꝗ. Utut saepenumero sine arte plurimi pleben huiusmodi gradationibus. habent. n. magnam vim ad demonstrationem rei: et splendorem orationi addunt. ~//

10

Artus. 8o.

De figuris sensus.

Hae ad oratores ptinet: praecedetes ad grammaticos. sunt autem hae interrogatio, percontatio, variis figuris rescindendi, dissimulandi, prothasis, seu paresis, latidendi, occupatio, substentatio, seu antipophora, epiphone occupatio, licentia, prosopopeya, apostrophe, paradoxum, aposiopesis, mimesis, seu etopia, seu imitatio, hypotyposis, topographia, dialogus.~ Differre aut interrogationem a percontatione autor e Aug. lib. 3o. de doc. Christiana cap. 3o. dicens,

inter

inter percontationem, et interrogationem hoc veteres interesse dixerunt quod ad percontationem multa respondere possunt: ad interrogationem Christo; aut non; aut est, vt Ro. 8.° Quis accusabit aduersus electos Dei? erit percontatio: quia multis modis potest responderi. Deus, qui iustificat? erit interrogatio. quia solum respondendum est, neque; aut maxime. Quis est, qui condemnet? percontatio est. Christus Jesus, qui mortuus est, interrogatio, quasi dicat, nequaquam. Quintil. li. 9.° ca. 2.° ait. Quid non tam commune, quam interrogare, vel percontari? nam vtroque vtimur indifferenter; nisi alterum noscendi: alterum arguendi causa videatur adhiberi. nam percontamur sciendi causa; et ita horatius dicebat percontatorem fugito: nam garrulus idem. quare percontari est explorare, vel inquirere desiderio sciendi, sumpta metaphora a conto explorantibus aluei profunditatem. interrogamus Christo gratia redarguendi; quo modo illud Joan. 1.° a nazareth potest aliquid boni esse? percontatio est inquirendi causa. quo modo fieri potest, vt a Nazareth aliquid boni proueniret. et illud. Quid ergo dicemus; scilicet quod gentes, quae non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam etc. Item illud. num licet tributum dare Caesari? interrogatio est ad redarguendum Christum ab eis proposita. an liceat homini vxorem graui ex causa dimittere? interrogatio est. et illud a Christo contra phariseos propositum,

M.C.D. 2022

baptismus Joannis è cælo ē: an ex hominibus: Verū quandoq; cōfundunt hę voces. & ita manit Quint. simplex rogatio absq; figura sciscitandi gratia sumit. Figurata aut interrogatio multis modis fieri potest. 1º instandi causa, vt illa; Quousq; tandem Katerina abutere patientia nrā: patent tua consilia. Non sentis quātó vehementior ē oro; q si dixisset diu abuteris patientia nra: patent tua consilia. 2º. qn ro respondendi ē difficilis, vti solemus time quomodo fiet istud: qm virum nō cognosco: Qui fieri pot: 3º inuidię gra, vt Satis ne nris bonis ditatus es: 4º. commiserationis; vt Senon apud Virgil. heu, quę me tellus, quę me ęquora pont recipere. 5º. indignationis causa, vt Juno apud eundem. & quisquam Junonis numen adoret. 6º. admirationis, Quid nō mortalia pectora cogit auri sacra fames: 7º. fit interrogatio imperādi gra; non arma expediet, totaq; ex vrbe sequentur: 8º. pplexitatis cā, cū nosmet interrogamus, Quid igr faciam: Quod etiā alr fit, qn nō expectat responsum: s3 exagerationis causa interrogamus; occidisti hominem latronem: an gladiatorem: an grassatorem: immo virum optimū, & de repub. benemeritum: apud Quem iudice hęc dico: neminem, qui totū negotium

expactiss.

exactissime novit. deerat ne tibi pallium? atqui
aderant plura, et quidē preciosa, furatis tn̄ est.
Sunt et interrogationes fictæ. dicet aliquis. hæc igr̄
ē tua discretiva, qua vtimur ad occurrendum ob
jectioni adversarii? magna quippe diligentia
expendenda ē sacra scriptura. An ibi affir
met aliqd: neget ue: An per interrogationem sit
pronunciandum: vel aliter. nā ex hoc sensus
contrarii intelliguntur, vti liquido constat ex
cap. 30. proverb. vbi post 4.m quod penitus non
intelligebat à Salomone, s. via viri in virgi
nem: statim subiungit. sic ē via mulieris for
nicariæ. etc. quodsi legamus interrogātes, op
time coheret sensus explicativus viam viri
in virginē. incarnationem filii Dei in virgine
Maria. // si vo affirmātes legamus, sic. i. talis ē
via, tunc cōtradictio vertet prior pars, 4.m quod
penitus ignoro, ē via viri in adolescentia. vel
adolescentula, cui similis ē via mulieris forni
cariæ, ob quorum inconstantiam, et vitæ incerti
tudinem, et ad malum proclivitatem, et peccā
di promptitudinem, vix intelligi mores eorum
possunt. quod sit hereticorum vafra ingenia peri
ta Rhetorices loco Aug. quo nihil evidentius ad
confirmandum liberum arbitrium, et demostrādā

M.C.D. 2022

nrãz iustificationem, nõ fieri sine nr̃a coope
ratione; puta. Qui fecit te, sine te: nõ saluabit te
sine te. torquet ad confirmationem hæreseos duz
legit per interrogationes. quasi voluisset dicere
potuit sine te, Deus te facere, et nõ poterit sal
uare te, sine te.' Quanto maiori iure debemus
nos ortodoxi intellectis hæreticorum fraudibus,
eis artibus pugnantes ex sensibus autorum demons
trare quomodo sit legendum; num affirmã
do: an interrogando.' Sz cum ex li. de dogma
tibus Christianis, ex enchiridio ad Laurentium
et cõpluribus aliis libris eius constet D. Aug.
esse assertissimum liberi arbitrii assertorem
cõuincemus hæreticos depravasse locum illum
addita nota interrogationis. —//

Prolepsis, occupatio, seu præsumptio dicitur cum id,
10/ quod obiici ab aduersario pot occupamus; d. lucas
in prohemio sui evangelii vtitur prolepsi reddẽs ra
tionem: quare post multa evangelia ab aliis scrip
ta, nouum aggrediatur ipse conscribere, quod genus
occupationum frequentissimum ẽ in exordiis a Di.
paulo; occupationes pronuntiant per hæc verba; Quid ergo
dicemus, aut soluz, Quid ergo amplius in Deo ẽ: aut,
quæ vtilitas circumcisionis. et c. vel dicas ita per cu
emẽdatione, factus sum insipiens me ipsum comendans.

M.C.D. 2022

s3 vos me coegistis 2ª. Corinthio. s3 hic adest occu
patio, sine illis præfationibus: non .n. multitudine ver
borum opus ē ad exponendos animi nři conceptus: intel
lecto .n. controversię statu à solertibus disputatoribus pro
tinus intelligitur; quid ad propriæ causæ confirmationē
quid aduersarii causam euertendam spectat: atq3
vice versa. nec feruor disputatione recipit moras
verborum: s3 acrimonia collectionum, et argumentorum subs
tentatio dr, quæ alioqui melius communicatio dicen
da ē, vt cũ aut iudices, aut aduersarios consu
limus, quid ipsi fecissent, si talia ipsis euenissent,
qualia cōmisisse conuincimur, vt siquis à violeto
ue superba ad certamen cōuiciis prouocatus, nullo re
lecto, vita dr occasionis cōtentionis loco cōsuleret
aduersarium, aut iudice, quid ipse fecisset si eo loco
fuisset, atq3 subiiceret rem agi putare re promisso
cum aliqua iudici relinquimus estimāda aliqua
aduersarius. Antipophora, contrariæ rōnis enoda
tio; vulgo replicæ solutio; 2ª. Corinthi. 7º. dicitur.
nos neminem læsimus: nemine corrupimus: nemine3
circumuenimus. at 12. cap. subiungit. s3 esto, ego
nō vos grauaui: s3 cum essem astutus, dolo vos cepi:
hactenus enarrata ē antipophora, seu replica quā
soluit dicens; nũ quid per aliquē eorum, quos misi ad vos
circumueni, vos. et cet.

licentia

licentia cū aduersariis velut urgemus facere ali
quid, quod ē malum: quare potius reprehendis, ꝗ
facinoris patrandi facultas det; ut Christus dice
bat Judæ proditori, quod facis, facito. ē alia li
centia, quæ parrhesia, vel libertas dicit loquendi.
2a. corin. 10. Utina sustineretis modicum quid insi
pientiæ meæ: sꝫ et supportate me. iterum dico, ne
quis me putet insipientem, alioqui veluti insipi
entem. // Prosopopeia ē personæ fictio cum inani
matis sensum, et sermonem conferimus; ut genese
os 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me
de terra. et ps. 18. Cæli enarrat gloriam Dei
et opera manuum eius annuntiat firmamentum.
Rabbinis, et theologis Platonicis, ambobus nulla vi
det hic accidere figura. nā existimat cælos
et stellas ēē aīa-rationalia, ut videt Job 38. Ubi
eras cum me laudarent astra matutina: et iubila
rent omnes filii Dei. ut et Baruc 3o qui emittit lu
men, et vadit, et vocavit illud, et obedit illi
stellæ aūt dederunt lumen in custodiis suis,
et lætatæ sunt, vocatæ sunt, et dixerunt adsu
mus. contra veroꝫ, qui sciūt sequunt. Prosopopeia
vnā cū metaphora adesse in illo, quod legitur
Judic. 9o ierunt ligna sylvarum ligna ad
constm

constituendum regem. Parapa vocant in Ethina[?] filia: vel præter comem hominum opinionem; vt soli sapientes liberi. et Jaco. 2°. Qui pecca uerit in vno, factus e omnium reus. Quia ordem ndo significat, oia crimina ee pari, et nd referre quoties, aut quot leges violarit, modo violasse decreverit, quod e stoicorum paradoxum: sed, qui decreverit trasgredi vnam lege, qua ratione contemnit in ea animum legis datoris eade oiuz videt esse reus: quidem in omnibus legislatoris e scopus: nam, qui circumcisionem seruat eoque á Mose fuit precepta, reus e vniuersæ legis faci ende, autore Paulo ad Gal. sic, qui vna lege sciens, prudens que fuerit trasgressus, cotenit legislatoris aium, et scopum. quare quatenus cotemnit paratus e: immó aio suo oes leges est transgressus. Apostrophe, auersio cum á cã ad 3am psonam conuertimur; vt Gal. 3. O insensati galathæ: Quis vos fascinauit nō obe dire veritati. etc. o, leges Portiæ, legesque Semproniæ. etc. in apostrophe existit epi phonema, seu acclamatio. hypothyposis est luculenta rei descriptio, vt cerni potius quam audiri videat. deriuat at a thypo voce architectis potissima: nā edificii extruendi idea, la

M.C.D. 2022

exterior in plano pingit, adhibitis dimensionibus
2.a verò rei exstruendæ imago typus dr in mensis
et morum, vel verborum, gestorum, alienorum imita
tio; vt illud 1.a corin. 1º dico q vnusquisque
vestrum dicit, ego sum pauli: ego vero Apoll.
ego vero cephæ, ego vero Christi. aposiopesis
reticentia e alicuius vocis, aut orationis; vt
Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

Articulus 9.us

De tropo, atque metaphora.

Tropus a verbo tropo, muto, definit quasi ab rhetor.
vbi, aut sermonis a propria significatione in
aliam cum virtute mutatio, q aut fiat gra signi
ficationis: aut gra decoris. vnde ab aliis dr modus
ornandæ orationis, et dictio translata a propria signi
ficatione ad non propria decoris, ac necessitatis,
aut cultus, aut emphaseos gra, itaque quidam
affirmant: gra significationis: quidam decoris,
contingunt quasi alii in verbis propriis. alii in trans
latis, aut formæ non verborum modo: sed et sensuum
et compositionis virtutes: magna e profecto,
et inexplicabilis a grammaticis inter ipsosmet
et philosophis pugna, quæ sint gra, quæ species,

Qui

Qui numerus; quis cui subiciatur. Aliqui dicunt esse 14 tropos s. metaphoram, catachesim, allegoriam, metalepsyetim, metonymiam, synecdochen, onomotopeam, periphasim, anastrophe, hiperbaton, pleonaemon, ecliesim. At Quintilianus enumerat tum metaphoram, synecdochen, metalimia, hypalegen, antonomasiam, onomopeeyam, methalypsim, allegoriam, enigma, ironia, et eius species s. sarcasmon, seu misterismo, charyentismon, antyphasim, periphasim, hyphaton, anastrophen, hyperbolem. Primus omnium troporum, atque frequentis simus dicitur metaphora, latine translatio nominis, vel verbi ex eo loco, in quo proprium de est, aut translatum melius, et significatius est proprio; cum n. res ipsas tractantibus desint verba; tunc licet perfecti nota producere nomen, aut verbum, atque haec methaphora a necessitate orta est, ut cum rustici dicunt gemmat vitis i. profert gemmas; vel sitiunt segetes; prata rident, aut luxuriant; fructus laborant; non n. adsunt propria verba horum accidentium: sicuti nec horum in centum. ita, inflamatum cupiditate, durum hominem, aut asperum.. Ad hunc modum remanserunt ex hebraica lingua voces hebraicae in codicibus grecis, et latinis; Quod accidit aut inopecitia interpretis; aut quia significatiores essent hebraice aut quia non reperiebant; quod latine responderet:

aut

aut q' vox eet solemnis, et celebris apud hebreos: ob hac
ultima causam remansit halleluiah .i. laudate Deum
qr plurimi ps.i inchoantur ab hebreis p. halleluia.
Item Osanna .i. serua, salua nunc, obsecro, que omnino
sumpta e ex ps: 118. na, ubi nos habemus O, dne salum
me fac, hebrei habent Anna, adonay osanna, qua
orone in suis litaniis in festo tabernaculorum utebantur
hebrei Respondetes precentori osanna: ut nos Res
pondemus in nris litaniis, te rogamus audi nos. Remansit
Amen, quod no solum vere, sed et ita significat.
Sabaoth exercitus in plurali remansit. Racha
quoque, quod temerarium, aut excordem significat, qr
dici pot et vacuum ac mane, quod minus e quam
dici pot et vacuum ac mane, quod minus e quam
fatuus: et latine nihil reperie. Respondet alterius trans
lationis, que ob ornatum fit, exempla plurima habes i
sacra scriptura, ut p cogitatione. Diliges dominu
Deum tuum ex toto corde: et corde creditur
ad iustitia: qr ex corde exeunt cogitationes malæ,
adulteria, etc. multitudinis credentiu erat cor unu
et aia una .i. eade cogitatio, et volutas; et depre
datus e David cor Jonathae .i. voluntatem. cor p
aia, cor contritum, et humiliatum Deus no despicies: se
qn post cor ponit anima intelligende sunt due facul
tates, intellectus, et voluntas. Anima adhuc p homine
ois aia potestatibus sublimioribus subdita sit, et ingresse
e iacob cum 70.ta aiabus in Aegyptum: aia p cada
vere, qr contaminatus e sup anima numerorum 6.o aia
p desyderio, vires p affectu, via p instituto, oculus p
magistro; si oculus tuus scandalizat te. etc.

oculus

oculus pro intensione, si oculus tuus nequam est etc. oculus pro
homine, oculus videns testimonium reddebat mihi; et pro
ductore; oculus eram caeco iob 29. manus pro opere passivum in
psalmis, si est iniquitas in manibus meis. anima mea in manibus
meis semper 118. manus pro potentia, non est abreviata manus
domini, et digitus Dei est hic .i. peculiaris Dei potentia; [...]
manus pluralis est frequentissima opera, et ministerio
(quod vulgo dici solet per medi de sila) per manus apostolorum
fiebant signa. etc. manus pro littoribus, mare magnum, et spatiosum manibus. Renes pro concupiscentia, seu
desiderio, ura renes meos etc. scrutator cordium,
et Renium Deus, ut et lumbi, ubi sunt renes, sint
lumbi vestri praecincti, et candelae ardentes in manibus
vestris, quod idem est ac si dixisset, date operam, ut desideria vestra sint refrenata, vobis subiecta et ratione constricta
et operum vestrorum fulgor sit exemplar ad virtutem.
manus et pro ministro, seu familiari, ut si manus tua
scandalizat te abscinde eam, et proiice abs te; sic .n.
vulgo dicimus est manus mea, et pedes mei .i. est
mihi tam necessarius, ut sine eo nihil possim agere.
via pro instituto, et ratione vivendi passim, ignis pro dicidio
bello, ut et gladius, ignem, vel gladium veni mittere
in terram, et pro tribulatione; igne nos examinasti,
cuiusque opus, quale sit ignis probabit, et pro pudore, et
confusione Esaiae 26. ignis devorabit eos. dies pro iudicio; mihi pro minimo est, ut a vobis iudicer, aut ab humano die. fermentum methaphorice significat doctrinam corruptam; cavete a fermento Phariseorum, et pro homine
corruptissimis moribus predito; expurgate vetus fermentum .i. nebulonem, qui rem habuerat cum noverca
epistola ad corinthiorum. et pro bona doctrina proficiente,

ut simile est regnum celorum fermento, quod abscondit mu
lier, etc. lignum proprie est crassior ignis materia: verum nec
interpres semper exponit lignum, cum sit arbor, metha
phoricos pro stolido; ut Judith 9o ierunt ligna ad ungen
dum regem. i. stolidi cives sychem, accipitur pro toxico;
hiere. 11o mittamus lignum in panem eius. i. inficiamus cibos
eius veneno aliquo sumpto ex arbore toxo, unde voluit
dici toxicum. Bos trituras metharphoricos dicitur minister
ecclesie, qui laborat in verbo, et exemplo, cuius os non
est alligandum: sed danda sunt illi necessaria. Flu
men pro ardenti affectu, et fervore; fluminis impetus le
tificat civitatem Dei: et pro copia doctrine, ut
flumina de ventre eius fluent aque salientis in
vitam eternam. i. copia doct. et bonorum operum.
Mittere manum ad aratrum significat aggredi aliquid
sapientius ita ut perficiat opus, nemo mittens manum
ad aratrum, et vadens retro dignus est regno celorum
metharphora est ab aratoribus ducta. illud autem sicut
Moses exaltavit serpentem in deserto non est metha
phora: sed similitudo, aut comparatio, que longi
or est metaphora, differt autem, quia in similitudine fit
comparatio unius rei ad alteram: in metaphora vero absque
comparatione pro altero alterum collocatur; ut vicit
leo de tribu juda, ubi leo ponitur pro principe fortissi
mo. ibidem et diabolus dicitur leo rugiens. atque in omni meta
phora subest vis similitudinis, que causa est, ut in alterum
alterum transferatur: sed similitudinis vis in proposita me
taphora sic explicabitur: sicut leo facile vincit re
liquas quadrupedes: sic Messias de tribu juda, sine
ullo negotio subiugavit hostes suos. Sanguis pro cede,
sanguis fratris tui clamat ad me, et viri sanguinum,

et

et dolosi. etc. libera me de sanguinibus etc. et pro pena mortis; sanguis eius veniat super nos. etc. et pro effusore sanguinis Ezechielis 35º sanguis te persequitur; sangui nes pro seminibus; qui non ex sanguinibus, neque ex volun tate carnis, neque ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt i. neque ex seminibus, neque ex foemine, et maris concu bitu nati sunt, ubi caro pro femina sumitur, qui enim diligit uxorem suam, carnem suam diligit, erunt ergo duo in carne una. Sanguis pro vita, ut quae utili tas in sanguine meo si descendero in corruptionem; caro, et sanguis i. homo corruptibilis, caro, et san guis non revelavit tibi, caro, et sanguis regnum Dei non possidebunt. non acquievi carni, et sanguini. carnem cum sanguine non comedatis i. suffocatum animal vel carnem humanam; caro pro homine, verbum caro fac tum est, videbit omnis caro salutare Dei nostri, omnis caro fenum; caro pro proximo, cognato, et congeneri car nem tuam ne despexeris Esaie. si quo modo tandem ad emulandum adducam carnem meam: caro pro vita, qui in diebus carnis sue ad Heb. caro pro operibus carnali bus ad Rom. 4. et 8. caro pro voluntate depravata, ad Gal. 4º manifesta sunt opera carnis. panis quando pro ali mento quovis non liquido, et aqua pro quavis potione, ut vita hominis panis, et aqua, nullum arbitror com mitti tropum; bene tamen quando pro familiari seu domestico, qui edit panis tuus vulnus subtus ponet. pes pro affectu, qui lotus est non indiget, nisi ut pedes lavet: et pro exer citiis, et studiis, quam speciosi pedes evangelizantium etc. pes pro baculo, aut ministro, oculus eram ceco, et pes clau do Job 29º. et pro membro vili seu parte pudenda, sic

pilis

pilis tecta; vt esaie 1. radis pilos pedum. pedes pro opera, et labore, et diligentia, iacob dicebat laban portinuit te deus ad pedes meos. ad pedes gamalielis institutus e paulus i. eius opera. Valare pedes e, ventrem exonerare; vt bene exposuit di. hieronymus iudith 3º. de suppedibus exposuit, et bis de foemoribus eius i. de successione, seu genere eius. tandem illa verba hieremiae 1º. metaphorae sunt; puta. ecce ego dedi te super gentes, et super regna, vt euellas, et destruas, perdas, et disperdas; euertas, et edifices, et plantes, et dedi hodie ciuitatem munitam columnam ferream, murum eneum contra omnem terram, contra reges iuda.

Articulus 10.

De synecdoche et methonymia.

2.a pars tropi e synecdoche ad verbum sonat conceptionem: a gramaticis intellectio exponitur; vt quando pars pro toto, vel species pro genere, vel singularis pro plurali, vel precedentia pro sequentibus: vel vice versa ponitur; hec e frequens in sacra scriptura, vt ps. 1. via, et consilium pro viis, et consiliis. illud ps. 50. ecce in iniquitatibus conceptus sum, volunt synecdochen esse in iniquitate pro iniquitate: sed textus hebreus habet iniquitate, et folium eius non defluet. i. folia eorum. mucro pro gladio. tectum pro domo; ferrum pro gladio, ferrum armare veneno. Romanus pro Romanis fides vestra enuntiatur in vniuerso mundo. in omnem terram exiuit sonus eorum, et in fines orbis

orbis terre vbā corf, vbi pars orbis p toto orbe, neqz
n: apud indos occidentales, nec apud nationes, que
adhuc nō sunt expugnate, nec satis note erāt tunc;
hec sunt cōpleta et nōnulli volunt illū locū tene-
bre facte sunt sup universam terrā synecdochen
esse, nec revera eam eclipsim vbiqz terrarū acci-
disse: s3 in terra iudea, aut p̄ce asserentes istam
contraria, nā si eclipsis vbiqz accidisset ab egyptiis
aut babilonijs diligentissimis oīuz phenomenon
celestium nedum eclipsium inspectatoribus obserua-
tā fuisse, et literarū monu^tis^ adnotatam, manda-
tamqz, q̄ nullus ex babilonijs scriptoribus neqz egyp-
tiorū ptholo^s^ alexandrinus plurimarū preceden-
tium eclipsiū diligens obseruator, atqz annotator
eam suis libris descripserit. / falluntur igr, vt patet
ex tertulliano in apologitico, vbi scribit Romanos
in suis annalibus annotasse illum diem esse casū
mundi. q̄ aut sup universam terram acciderit, cō-
iectura est, nā ab egyptiis in vrbe heliopoli visa
e, et in italia a Romanis, q̄ heliopoli visa fuerit
et obseruata docet Dyonisius Areopagita in epis-
tola ad policarpum scribens se vna cuz Apollopha-
ne philo eande conspexisse, de ea vō scribit ter-
tullianus in apologetico contra gentes cap. 21º eodē
momēto, Dies mediū orbem signāte sole, subducta
e deliquiū, vtiqz putauerunt, qui id quoqz
sup xpo predicatum nō scierunt: et tn eum
mundi casum relatum in archiuis vestris habetis,

nempe

nemeæ Romani, vnde, etsi verum ē passim in veteri
testamēto præsertim apud prophetas intelligit terra
iuda, aut terra promissionis p vniversam terram
p synecdochen. methonymia dr denominatio quādo
nomen, p nomine ponit; cuius vis ē p eo, quod dicitur
caussam, p efectum da dr ponere; vt sine cerere, et
baccho friget venus. hunc tropum Rhetores etiā
hypallagen nominat, quasi submutaēm qn inuentū
p inuentore, et sub.m ab obtinete significat; vt
neptunus p mari, ceres p pane, bacchus p vino,
et poculum e potum p vino epoto, et varius mar
te pugnatū ē .i. bello, venus et p libidine, vul.
canus p igne, calix p potione, Moses ponitur
p pentateucho, prophete p eorum libris; vt lu
cæ 16. Moisen habent, pphetas habent, nō .n.
tunc viuebat Moses, nec in 2o. templo fuerūt pro
phete ex sententia rabbinorum scribentium in Ageum
pphetam, inter .5. res, q defuerunt in 2o. teplo enu
meratium, pphetiam, quibus nō refragāt nri theolo
gi doctiores; di .n. iohan. potius ptinet ad euangelium
qz ad legem, et dr plus qz ppheta hic. Vltimo ioannis
5o. et 2a. corint. 5o. et alibi sæpe Moses p lib. suo acci
pit, qui tropus ē vsitatissimus, quod fit 2.bus modis. po qn
autor solum vnū opus conscripsit, tunc indifferenter
nomen pprium autoris sumit p actore, et p opere, vt
esaias pro Isaia: aut eius pphetia autore plurima
opera reliquerit ipsius nomen p ipso, et p omnibus

operibus

operibus simul acceperit; ut Moses pro 1.° lib. pentateuchi; Samuel pro 2.bus prioribus libris Regum. 2.° modo qui in genere ponunt nomina autorum ea possunt et accipi pro ipsismet operibus; ut prophete pro prophetis; ut Marci 1.° secundum codices grecos; sicut scriptum est in prophetis i. prophetis, et luce ultimo incipiens a Mose, et prophetis: et quoniam necesse est impleri omnia, que scripta sunt in lege Moisi, et prophetis psalmis quod dico ne quis contensiosus deinde esse velit existimans luc. 16.° ubi dicitur Mosen habent, prophetas habent ipsas audiant, actum ibi esse de audienda viva prophetarum voce, et non de ipsorum scriptis. Methonymia, seu hypallage hi duo tropi species dicuntur, et partes synecdoches, anthonomasia fit quando appelatiuum ponitur pro nomine, ut psaltes pro Davide, servi Saul; quod est, enecsoridolorum pro generatione pro Adam, ubi rursus intelligitur primus homo. Propheta pro Christo; deutero. 18.° Christus pro Jesu nazareno. Honomotopeia est nominis fictio: desunt enim saepe vocabula: plures enim sunt res vocabulis: proinde fingenda sunt interdum nomina: sed a sapienti, et prudenti viro. Methalepsis transsumptio est dictionis in alium sensum dilatatio; ut speluncis abdidit atris, nempe obscuris i. profundis. — 11 — 8

Articulus 11 de allegoria, atque enigmate.

Allegoria, que inversio exponitur, aliud verbis, aliud sensu prefefert: interdum vero contrarium. sed dices si alius est sensus eius, quam verba 1.° fronte sonant, unde colligetur

colliget verus, et germanus autoris sensus: idquidem fiet ex arg.to autoris, vel ex serie totius orationis; posteris exemplum e ode horatii 1o lib. cuius arg.m est in brutum bellum civile reparantem quo proposito scribit horatius oden hanc
o navis referent in mare te, navi fluctus, o quid agis fortiter, occupa portum. etc. quibus per nave rem publicam significat, per fluctus bella civilia, per portum pacem; tota ode est allegoria describens bella civilia inter Augustum Cesarem, et brutum, qui mortuo caio Julio Cesare bellum civile reparare conabatur, ex cuius serie orationis nisi adesset arg.m nihil colligeretur. itaque enigma esset potius, quam allegoria. posterioris exemplum sit locus ille judicum 9o. de lignis deligentibus regem; totus certe est allegoricus: sed in singulis partibus metaphoras continet: mortuo n. ierubaal .i. gedeone, relictis 70.a liberis 69. ex uxoribus, solum uno Abimelech ex concubina, qui commissariis actis sichen persuasit cognatis suis melius esse unius imperium quam 70. et se aptiorem esse regno reliquis fratribus suis. Quare autoritate urbis sichen, iugulans omnibus fratribus suis, preter ioatham, qui fugerat, regnabat super omnibus civibus pariter, congregatis ad sichen, et mello, et omnibus civibus pariter, congregatis ad creandum ipsum rege ioatham e vertice montis Garasim astatorea voce clamans dixit; audite me viri sichen, ierunt ligna .i. arbores, ut ungerent super se regem, dicentes oleae impera super nos; quae respondens dixit, numquid possum deserere pinguedinem meam,

quam

quas Deus, et homines magnificant. deinde sicut dixerunt; impera super nos, quae renuit dicens no obliuiscar dulciu, et suauem fructum meorum. allocutaeque sunt similiter vitem, quae recusauit dicens, no possum deserere vinu meu, quod Deum, et homines laetificat; itaque omnes arbores, rammo preceperunt impera super nos, quae respondit si iure, et sine peccato creastis me regem, requiescite sub vmbra Ramorum meorum; alioqui egrediatur ignis de rammo, et deuoret cedros lybani. co[n]cludens mo ait, si igitur iure, et sine peccato creastis super vos rege Abimelech, bene egistis cum Jeru Baal, et cum domo eius, et rependistis ei vice beneficiis eius: si autem perverse, egrediatur ignis ex eo, et consumat habitatores sichem, et mello: et ex iisdem egressus deuoret Abimelech. Similiter ex serie sermonis deprehenditur sensus allegorie, quae habetur Daniel. 2°. de lapide de monte sine manibus absciso, qui confracturus erat statuam illam, qui ad literam significabat Messiam, qui confracturus erat regna, et imperia Romanorum; similiter et daniel. 8°. hyrcus caprarum ad literam Alexandrum Magnum significabat; consimiliter Ezechiel. 18. vua acerua, seu labrusca a parentibus eorum peccata, stupor vero dentium filiorum penas pro peccatis parentum allegorice significabat concise, et breui ordine proposita est enigma et potius,

nec

nec mirum: nam parum abest ab enigmate allegoria, que ad sensum sacre scripture; non autem ad figuratum, quem misticum theologi appellant; pertinet. sub allegoria 7. species; s. ironia; qualis est illa num Saul inter prophetas? sarcasmos .i. gravissima irrisio, ut illa, prove nerit huc nisi tuleris cecos, et claudos, gravissime n. illudebat David a Gebuseis hac oratione: significabat n. arcem Sion adeo inexpugnabilem esse, ut a solis cecis, et claudis propugnari posset, proinde oleum, et operam istam perdite; –11–

es vs vniuersal i entre los capitans de guerra i aportar en son exercit al gun senal i militia estuita homi. ensp terra: lo senal del gran capita xp̃t jesus es lo senal de le creu, i axi en los actes del apostols ab lo senal de lo asenjelaue los christians: lo qual senal i se ha de fer ab molte deuotio y es proue per eximplis

St Bernad cote de vna monje de so temps qui vsaue molt del senal de le creu. y molt anys apres fonc trobat lo dit ab que feie lo senjal de le creu sencer y zentill tenint consumit lo demes del cos.

y vn doctor cote de un par de s.^t domingo qui era molt deuot de fer lo senal de le creu en totes les necessitats i molts anys apres fonc uberta

M.C.D. 2022

las sepultura y dels pobl dels pits
sobre ont se feje la sempl dels
creu i trobaren que tenia gent
feida vna creu, al peu agut
y dell 3 braços tres flos de lliri
que be demostavi la pureza del
ara, del tal devot dels creu.
es de Luis de grenade en les reglas
de ben viure tractat 4. de guia
de peccados.

dela primera

primera se degollo con vna na
uaja, sabatero. cauallero.
restituyo lo mal ganado y fe[illegible] dio
porque no lo hizo con buena intencion

M.C.D. 2022

dela cren. flos stoy. parte 3.ª 48
folio 149. coluna 1.ª in principio
dela mateza materia en lo mater
libre folio 150. colu.ª 2.ª

Esteban Marra
Maria

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

Jo. h. Maria

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

M.C.D. 2022

Ioānes Antonius

Joannes

M.C.D. 2028

... morte
fit ... quod designat... obli
mo om... quod designatur p... finas
repenti... quod designa[tur] p. F. ...
sempit... quod designatur p. C. ... nullis
pri... ...cenis fortis potens ... ues.
fidere ... in huius uite sic ... du
tabilitate. ... iob. a. ventus est ... mea
quo mea immutabilis nec variabil... nec
ullis ... pat mors et eque moritur

et in ... ardente
dit ... iudice iudi...
et ... arbore custodien...
deinde ... firbaem cu...
de... ...dit quatuor
eum ... ...mau et eleua...
mellis ... ...annis arbust...
et omn... ...uloz obitu
... mellis d...
mortalis de ...

...vedis alle
...dis mago.

...is far

M.C.D. 2022

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] forma [illegible]

[illegible] m. lic [illegible]

M.C.D. 2022